

KULTÚRA

ROČNÍK XVII. – č. 13

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

25. JÚNA 2014

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0911 286 452 • e-mail: kultura@orangemail.sk • Cena 1,50 €

Snímka: Archív redakcie

Dňa 28. júna 1914 uplynie 100 rokov, čo mladý srbský nacionalista Gavrilo Princip v Sarajeve spáchal atentát, ktorého obeťou bol rakúsko-uhorský následník trónu František Ferdinand a jeho manželka. Táto tragická udalosť mala za následok, že urazené a rozhorčené Rakúsko-Uhorsko žiadalo od Srbska zadosťučinenie v takej forme, ktorú Srbom ich národná hrdosť nedovolila prijať. Na to dňa 28. júla 1914 Rakúsko-Uhorsko vypovedalo Srbsku vojnu, ktorá čoskoro zachvátila celý svet, takže dostala prívlastok „svetová“.

Udalosť zasiahla aj Slovensko, ktoré v tom čase bolo územnou časťou Habsburskej ríše. Tá hŕstka Slovákov, ktorí ešte neprestali dúfať a usilovali sa zachrániť plamienok národného povedomia pred vyhasnutím, pokladala smrť následníka trónu za veľkú osobnú stratu. V Slovenskom týždenníku jeho vydavateľ Milan Hodža vyjadroval hlboký žiaľ Slovákov nad predčasnou smrťou „najväčšieho priateľa Slovákov“. Lamentoval: „Slovensko stihla pohroma, ktorou podľi vrahovia zničili našu najväčšiu nádej.“

Vojna, ktorá sa začala pred sto rokmi, neobmedzila sa len na záležitosť medzi Rakúsko-Uhorskom a Srbskom, ale jej plameň sa rýchlo rozšíril. V priebehu jedného mesiaca do konfliktu vstúpilo, alebo bolo vtiahnuté aj Rusko, Nemecko, Francúzsko, Veľká Británia, Belgicko, Japonsko, Čierna Hora. Vojna dosiahla svetové rozmery. Stáli proti sebe dva politicko-vojenské bloky: Trojspolok, pozostávajúci z Nemecka a Rakúsko-Uhorska, ku ktorým sa neskôr pridalo aj

Prvá svetová a Slováci

Turecko (v novembri 1914), Bulharsko (1916) a Trojdohoda, ktorú predstavovalo Francúzsko, Rusko a Veľká Británia a jej kolónie a ku ktorým neskoršie pristúpilo Taliansko, (v 1915), Rumunsko, Portugalsko (v 1916) a v 1917 aj Grécko a Spojené štáty americké. Bojovalo sa nielen v Európe, ale aj v koloniálnych krajinách Afriky, Ázie a Oceánie, nielen na suchej zemi, ale aj na mori a vo vzduchu.

Vojna trvala štyri roky a tri mesiace a vyžiadala si nesmiernu obeť. Stáli proti sebe miliónové armády; na strane Trojspolku bolo v zbrani 25,2 miliónov mužov, na strane Trojdohody 42,9 miliónov. Straty na životoch dosiahli 9,8 miliónov. Z nášho malého trojmiliónového Slovenska, ktorému záujmy veľmoci boli úplne cudzie, vyše 400 000 mužov muselo obliecť vojenský mundúr. Podľa úradnej štatistiky slovenské straty predstavovali 69.700 mŕtvych, 170.000 ranených (z toho 61.000 trvalých invalidov), 42.700 vdov a 86.500 sirôt. Z mojej rodnej obce, ktorá mala asi 500 obyvateľov padlo na frontoch 20 mužov v najplnšom a najproduktívnejšom veku. Náš ľud krvácal na bojiskách a strádal doma za tých, čo za posledných 50 rokov ho iba znevažovali, odnárodňovali a upierali mu tie najzákladnejšie politicko-národné práva.

Je smutnou a zriedka priznávanou skutoč-

nosťou, že bojaschopní muži poslúchali výzvy do zbrane bez nadšenia, ale aj bez protestov a vodcovia národa (iste proti vlastnému presvedčeniu) sa jednoznačne vyslovovali za zachovanie monarchie. Vydávali vyhlásenia lojality a vyzývali národ, aby prinášal „na oltár vlasti“, i tie najvyššie obete. Takúto výzvu

FRANTIŠEK VNUK

„slovenskému pracujúcemu ľudu“ vydala Slovenská sociálna demokracia, nasledujúci príklad svojej budapeštianskej centrály. V mene ľudovej strany tlmočil vernosť monarchii Ferdiš Juriga v Slovenských ľudových novinách. V martinských Národných novinách (6. aug. 1914) Národná strana oznámila, že počas trvania vojny zastavuje svoju činnosť a nebudú sa konať ani tradičné augustové slávnosti. A potom nasleduje neuveriteľne horlivý prejav vlastenectva: „Nám záleží na tom, aby naša vlasť a naša monarchia v svojej celistvosti bola udržaná, vojnou nastávajúcou nijakej ujmy neutrpela a z nej víťazne vyšla. Za to sa zasadíme až po tie hrdlá a statky.“

V týchto prejavoch treba však vidieť predovšetkým svedectvá politickej bezmocnosti, apatie a potláčaných obáv, ktoré ovládali vte-

dajšiu slovenskú predvojnovú spoločnosť. Hrdosť a národné povedomie prejavila odlomená vetva národa v Amerike. Slováci v Amerike, ktorí žili v slobodnejšom a demokratickejšom prostredí, nechápali, prečo sa majú naši vodcovia oduševňovať za mocenské ciele svojich utláčateľov a bojovať za tých, čo im upierajú základné práva národného života. Pokladali preto za potrebné vyjadriť skutočné zmýšľanie, poukázať na pravé potreby a túžby národa. Slovenská liga v Amerike - na čele ktorej vtedy stáli dvaja rozvážni a rozhladení národovci: Albert Mamatey a Ivan Daxner - vydala v mene Slovákov memorandum určené svetovej verejnosti, v ktorom sa hovorí: „Prehlasy, ktoré vydané boli skrze náčelných slovenských ľudí v Uhorsku a v ktorých vyslovuje sa - po istú mieru - spokojnosť s dosavadnými politickými pomermi, my povinní sme vyhlásiť za neplatné, pretože so skutočným zmýšľaním stoja v protive. S nimi slovenský národ naskrze nesúhlasí a považuje ich jedine za výplv nesmierného teroru zo strany terajšej vlády... Žiadame pre slovenský národ úplnú samosprávu a voľnosť sebaurčenia tak na poli politickom, ako aj na kultúrnom a hospodárskom.“

(Pokračovanie na 3. strane)

Smutný je pohľad na naše médiá, o našich politikoch nehovoriac. Naostatok, nič nové. Už pred rokmi, keď bombardovali Belehrad, boli sme spolu so šéfredaktorom mesačníka Dimenzie takmer jediní, čo prišli na tlačovú konferenciu veľvyslanca zúboženej krajiny. Odvtedy zoznam rozbombardovaných krajín už dosiahol pekny stĺpec. V Sýrii sa dodnes bojuje napriek tomu, že prezidentovi ľud potvrdil mandát na ďalšie

Na prahu iných čias

TEODOR KRIŽKA

volebné obdobie. Umierajú tam ortodoxní kresťania, potomkovia prvých kresťanov v dejinách. A nič, nijaký z poslancov, ktorí neváhajú podporovať čínsku sektu Falun gong, sa ani len neunúvali otvoriť ústa na solidaritu s trpiacimi reholníkmi v prastarých kláštoroch.

Bojuje sa znova v Iraku. A vojnový požiar je už aj neďaleko od nás - v bratskej Ukrajine. Tí istí, ktorí sa hanbili za kríž v slovenskom štátnom znaku, neváhajú spod tohto kríža mlčať o bratovraždenom boji na Ukrajine, ba dokonca prilievať olej do ohňa.

Kedysi bolo Rusko nenávidené pre bolševizmus. Iba málo ľudí chápalo nieže rozdiel, no hlboký rozpor medzi komunizmom a dušou ruského človeka. A iba ozaj zasvätení vedeli o pozadí februárového a októbrového prevratu 1917 v Rusku, keď sa národy Ruského impéria stali obeťou zlovoľe hŕstky zločincov ničiacich základy ruskej civilizácie.

Rusko sa obnovuje. O to viac dnes prekvapuje, ak európsky politik vykrikuje, že najväčšou hrozbou Západu je ruské pravoslávie! Čo sa to stalo s Európou? Čo sa stalo s USA? Ozaj komunizmus padol, alebo iba zmenil mimikri a presťahoval svoje centrá do Bruselu a do Washingtonu?

Zdá sa, že cieľ je jasný: potlačiť akúkoľvek spomienku na bývalú národnú identitu, preváriť historickú kresťanskú Európou na liberálnu kašu bez chuti a vône. Stredoeurópske národy by sa už z číreho pudu sebazáchovy mali vzoprieť. Nie v záujme kohokoľvek, Ruska či Washingtonu, ale v záujme vlastnej dôstojnosti a zachovania cti pred budúciimi pokoleniami.

Keď sa tak pozerám na slovenských politikov, na to množstvo postáv a postavičiek, ktorých kariéra sa opiera o poslušnosť pred hegénom, nezostáva mi iné, iba sa modliť k Sedembolestnej Panne Márii, aby sa prihovárala za svoj národ u svojho Syna. Lebo časy hnilobného pokoja, keď stačilo tátať do vetra o demokratických hodnotách, sa celkom isto končia.

RADOMÍR MALÝ

Na programe je katolícka kontrarevolúcia

Veľmi dobre viem, že si niektorí zaťukajú na čelo a poznamenajú na moju adresu čosi o psychiatrii. Aj by som možno ešte pred rokom urobil to isté. Ale po tohtoročnom (r. 2013, pozn. prekl.) spontánnom odpore, v ktorom - hoci neúspešne - prejavili milióny Francúzov svoj nesúhlas so zákonom o adopcii detí homosexuálnymi pármami, už beriem túto myšlienku vážne. Nepochádza z mojej hlavy. Už pred niekoľkými desaťročiami volal po celosvetovej katolíckej kontrarevolúcii brazílsky zakladateľ konzervatívneho hnutia „Tradícia, rodina, vlastníctvo“ Plinio Correa de Oliveira. Vyslovil túto ideu ako reakciu na revolúciu ľavicovej mládeže roku 1968 a na jej požiadavky liberalizácie potratov a sexuálnej etiky. Tieto postuláty sa odvtedy stali súčasťou legislatívy drviacej väčšiny štátov sveta. A krajiny, v ktorých tomu tak nie je, sú zo strany OSN, UNESCO, EÚ a MMF a ďalších podobných nadnárodných organizácií vystavené tvrdej ideologickej a hlavnej ekonomickej masáži.

Od roku 1968 sme svedkami permanentnej revolúcie s cieľom rozbiť rodinu a urobiť z celého sveta obrovský globálny nevestinec a gejklub, v ktorom život nenarodených ľudských bytostí, a zároveň i ľudských bytostí na konci svojej životnej dráhy, definitívne prestane byť nedotknuteľný a budú o ňom rozhodovať (pseudo)lekárske a iné zločinecké konzorciá v službách nadnárodných lobby s vyklamaným a podvodným argumentom „slobodnej voľby“ a „ľudských práv“. Samozrejme, že je to dôsledok celého vývoja protikatolíckeho myslenia a boja už od osvietenstva, eventuálne už od vzniku protestantizmu. Je však nevyhnutné reagovať tu a teraz, v prítomnom a budúcom čase.

Katolícka kontrarevolúcia je jedinou možnou obranou a zároveň odpoveďou. Keď ju nevykonáme my, tradiční a konzervatívni katolíci v spolupráci s tými nekatolíckimi, ktorým je drahý a prirodzený mravný zákon, vykonajú ju moslimovia - a už sa tak deje v Sýrii i v Egypte. Nebude to však kontrarevolúcia katolícka, ale mohamedánska - a to znamená vyhánania diabla belzebubom. S tým sa určite nedá súhlasiť, lebo tu zároveň padá i naša bezpečnosť, ako sa to dnes deje s bezpečnosťou kresťanov v Sýrii, v Iraku či v Egypte. Ak sa katolicizmus nezmôže na celosvetovú - alebo aspoň lokálnu - kontrarevolúciu, stane sa zvetranou soľou a obeťou islamu, ktorý svoju kontrarevolúciu v donedávna kresťanských krajinách už úspešne realizuje predovšetkým vďaka populačným prírastkom moslimských rodín.

Ako však na to? Cirkevné authority vo svojej väčšine myšlienku katolíckej kontrarevolúcie nepodporujú, nečiní tak ani značná časť katolíckych veriacich. Nepriateľom Katolíckej cirkvi sa podarilo infikovať ju znútra zhubným vnútrocirkevným

slobodomurárstvom a modernizmom, čo masíruje práve katolíkov tak, aby prijali mentalitu tohto sveta, nemravnosti a kultúry smrti. Francúzsky odpor voči homosexuálnej ideológii, v ktorom katolíci zohrávajú nie bezvýznamnú rolu, bol preto celkom radostným prevapením. Môže to byť predsa len signálom - kiež by Pán Boh dal, aby to tak bolo - že v Katolíckej cirkvi ešte neodumrel zmysel pre prirodzený mravný zákon. Ak by takýchto prejavov odporu pribúdalo i v ostatných krajinách, potom by všetci tí tajomní režiséri z Bilderbergu alebo z New Yorku museli zatrubiť aspoň na čias-točný ústup.

Samozrejme, v prvej fáze hrozí nebezpečenstvo ich tvrdého vojenského zásahu a masakru, lenže „krv mučeníkov je semenom kresťanov“. Tu sa však bude nutné brániť. Nota bene vziať do rúk zbraň na obranu, keď sa ukážu neúčinné všetky snahy o pokojné riešenie, je katolíkom nielen dovolené, ale stáva sa niekedy i povinnosťou. To vedel veľmi dobre hrdinský ekvádorský prezident Gabriel García Moreno, keď presadil v krajine v 19. storočí katolícke zákonodarstvo, čo vedeli už katolícki povstanci vo Vendée počas Veľkej francúzskej revolúcie a vedeli to i v 20. storočí mexickí Cristeros a španielski bojovníci na stane generála Franca. Povstanie alebo vojenský prevrat na obranu tradičnej rodiny a nenarodených detí by tu nielenže neboli ničím eticky chybným, ale naopak, bol by hrdinským prejavom odporu proti terajšej bezbožnej revolučnej totalite. A každý katolík, hodný tohto mena, by mal morálnu povinnosť čosi také podporiť.

Iste, mnoho katolíkov vrátane biskupov by sa počas takého statusu quo oháňalo demokraciou a slobodou. Tu už však musí konečne zaznieť jasne a bez farizejského hrania sa niečo iné: Do hája s takou demokraciou a slobodou, čo legalizuje vraždy nenarodených detí a ľudí na smrteľnej posteli, sexuálnu promiskuitu a homosexuálne manželstvá! Katolík tu má morálnu povinnosť dať prednosť hoci aj diktatúre, ak by v mene kresťanstva a prirodzeného mravného zákona zakázala potraty a eutanáziu, pornografiu, pohlavnú neviazanosť a homosexuálnu perverzitu, a všemožne by podporovala tradičnú rodinu a nerozlučiteľnosť manželstva.

Som si vedomý, že toto hic et nunc nevyzerá reálne. Lenže odpor miliónov Francúzov proti homozákonom by bol ešte pred pár rokmi niečím ťažko predstaviteľným. Nehádzme preto predčasne flintu do žita, ale modlime sa a šírmie všade, kde môžeme, náležitú osvetu! To bude náš súčasný najlepší príspevok k myšlienke katolíckej kontrarevolúcie.

Z češtiny preložila
K. Džunková

JOZEF TÓTH

Stratený strom z raja

*Meditácia pod krížom
so Sedembolestnou*

Pri chvení stvorenia,
keď všetko sa stalo,
Srdce Stvoriteľa
v láske spočívalo!
A svet bol len jeden,
nádherný,
svetlom a krásou
jasajúci sad.
A človek z dvojice prvých,
keď hľadel na túto
velebnosť a krásu
a na ten prespanilý sad,
nepočúval hlas Stvoriteľa,
Básnika básní
a večnej blaženosti,
lež počúval, čo vraví
lživý, prestrojený had!
A tak strom vyschol
a dvojica stratila život,
večný raj!
A celé dejiny človečenstva
bez tvorcu raja
poznajú len
jedinú výpoveď:
jaj, jaj, jaj!

Množia sa bolesti,
hnev, nenávisť i bieda
a smrť to všetko korunuje!
No a napriek tomu
strom, ktorý už vyschol,
strom z raja,
celkom premenený,
ale stojí, žije.
Má božiu podobu,
zachytáva všetky,
všetky stromy sveta
a otvoril cestu,
čo bola trestom uzavretá!

A vraví z neho prvé slovo,
život,
život Stvoriteľa
a znie pokorou, láskou
a obetou seba a za teba
s'ťa nebeská tíš,
neboj sa ho,
vie zničiť peklo, porušenie,
diabolské dielo i smrť

a volá sa KRÍŽ!
A pod tým stromom
zase stojí žena,
posolstvom Božím a láskou
pokrstená,
pozná vytrženie, jasot ducha
no i jasot tela,
horkosť podvodov
z pradávneho stromu
i význam zničujúcich dní,
ktoré pretrpela.
A predsa v jej duši
spieva rajska tíš,
na strome visí On,
Syn Stvoriteľa,
i jej syn
a volá sa: Ježiš!
Len tento strom otvára,
otvára znovu jar,
prekonáva
všetky hrôzy hriechu,
diabla i zo súčasného sveta,
a je to číry
číry Boží dar!

A táto žena to znáša
za celé ľudstvo
pod stromom vyschnutým
strateného raja,
pri ktorom sa aj lotor
nad lotrami
v kajúcnosti kajá!
A v srdci ženy,
čo pod krížom stojí,
sa sedem krížov spája
napraviť chybu
zo strateného raja!

Keď na kríži visí Boží
i jej vlastný Syn.
A zhora už rosí
pieseň vzkriesenia
pieseň anjelov,
pieseň prelestná

za celý svet,
za náš národ
stojí tu Matka
Sedembolestná!

Na ilustrácii olejomaľba Michala Tótha,
stvárajúca rímskokatolícky kostol v Haniske pri Košiciach,
rodnej obci básnika Jozefa Tótha

(Pokračovanie z 1. strany)

A tak kým národ pod Tatrami mlčky trpel, jeho synovia a dcéry v Amerike už od jesene 1914 začínajú systematickú prácu na oslobodení Slovenska spod maďarskej nadvlády. Skúmali sa možnosti a kombinácie, ktoré by zaistili národu lepšiu budúcnosť. Z týchto úvah sa vykryštalizovala myšlienka spoločného štátu s Čechmi.

Základy tohto spoluzití spočívali na dvoch dokumentoch. Dňa 25. októbra 1915 vznikla v Clevelande dohoda predstaviteľov Slovákov s predstaviteľmi Čechov, v ktorej stručne, ale veľmi zreteľne sa deklaruje federatívne usporiadanie spoločného štátu Čechov a Slovákov. Slovensku sa zaručuje administratívna, kultúrna a hospodárska autonómia. Tajomník Slovenskej ligy Ivan Daxner zhrnul podstatu dohovoru do jednej vety: „Áno, preč od Maďarov, nie však pod Čechov, ale ku Čechom!“

V máji 1918 bola uzavretá Pittsburská dohoda, ktorá presnejšie a obsiahnejšie špecifikovala niektoré body predošlej (Clevelandskej) dohody. Túto dohodu podpísali nielen vedúce osobnosti slovenských a českých organizácií v Amerike, ale aj vodca č.-s. zahraničného odboja, prof. Tomáš G. Masaryk, neskorší prezident Č.-SR.

Slováci v poskytovali plnú materiálnu i morálnu podporu spoločnému zahraničnému odboju Čechov a Slovákov, na čele ktorého stála trojica Tomáš G. Masaryk, Milan R. Štefánik a Edvard Beneš. Menej uspokojivá bola však skutočnosť, že politickom vedení odboja boli Slováci slabo zastúpení a aj tí, čo tam boli, nie všetci prejavili potrebný stupeň politickej zrelosti a uvedomelosti.

Za oslobodenie svojho národa bojovali Slováci aj so zbraňou v ruke. Už začiatkom r. 1915 odchádzali z Ameriky (ktorá vtedy ešte nebola vo vojne) na francúzsky front slovenskí dobrovoľníci. Koncom r. 1915 vzniklo v Paríži politické vedenie česko-slovenského odboja - tzv. Národný komitét, ktorý sa vo februári 1916 pretvoril na Národnú radu česko-slovenskú. Komitét začal organizovať légie nielen zo slovenských a českých emigrantov v zahraničí, ale aj spomedzi vojnových zajatcov. Légie zasiahli do bojov v roku 1917 (Zborov, júl 1917) a bojovali na ruskom, francúzskom i talianskom fronte. Najviac však bojovali proti boľševikom v Rusku a na Sibíri a to nielen počas vojny, ale aj po novembri 1918, keď vojna už oficiálne skončila. Z Ruska sa vracali domov cez Vladivostok a posledná loď, ktorá ich prinášala do oslobodenej vlasti (americký pamík Heffron) opustila Ďaleký východ v septembri 1920. Ku koncu vojny slúžilo v légii asi 145.000 bojovníkov, z ktorých asi 41.000 bolo Slovákov. Slováci bojovali hlavne vo francúzskej légii (v ktorej bolo asi 70% Slovákov, hlavne amerických Slovákov, ktorých naverboval Milan R. Štefánik).

Zatiaľ čo Slováci v zahraničí sa rozhodli pre spoluzití s Čechmi ako samobytný národ vo federatívnom zväzku, Slováci doma sa na spoluzití s Čechmi pozerali s podozrením, ba navonok ho rezolútne odmietali, čo dá vysvetliť politickou situáciou doma. V lete 1915 Vajanský v Národných novinách označil za „absurdné bláznovstvo“ nápady, že by „Slovákmi obývané stolice mali byť pripojené českému kráľovstvu a tak Slováci darovaní Čechom.“ V de-

cembri 1915 M. Hodža uisťoval predného rakúskeho liberálneho politika J. Redlicha, že „Slováci sú bezvýhradne lojálni Habsburskej monarchii“ a rozhodne odmietajú akékoľvek „umelé nápady“ č.-s. odboja.

Naši domáci národovci si však čoskoro uvedomili, že za danej situácie je správnejšie mlčať než hovoriť. A tak od konca roka 1915 nasledovalo obdobie mlčania. Až v polovici r. 1917 začali v mene Slovákov hovoriť slovenskí politici vo Viedni. Tí pod vplyvom tamjších českých politikov a dôstojníkov sa vyslovovali za politické spojenie s Čechmi. V tom by nebolo nič zlého, keby to boli robili sebavedome ako príslušníci samobytného národa. Oni však fantazirovali o akejsi uhorskej, alebo slovenskej vetve českého národa.

Prejavilo sa to pri známom prehlásení českých poslancov vo viedenskom sneme. V Rakúsku sa totiž dalo slobodnejšie hovoriť než v Uhorsku a kým Slováci mali v Budapešti prakticky len dvoch jedného poslanca (Ferdíš Juriga), zatiaľ čo Česi mali početné zastúpenie v rakúskom parlamente (v Ríšskej rade). Vo Viedni počas vojny si vojenskú službu odbavovali aj viacerí Slováci (Milan Hodža, Ivan Déřer, Kornel Stodola, Ján Cablk), ktorí pracovali na slovenskom cenzúrnom oddelení, cez ktoré prechádzali slovenské listy z frontu a všetka slovenská korešpondencia zo zahraničia. Cez toto okienko sa mohli pozrieť do sveta a dozvedieť sa veci, ktoré iným politikom doma neboli známe. Títo udržiavali spojenie s českými poslancami a dohodli sa s nimi, že popri českých požiadavkách sa budú uvádzať aj slovenské. Dosiahli, že predseda českého poslaneckého klubu (Český svaz) vo viedenskom parlamente, František Staněk vystúpil v máji 1917 s prehlásením, v ktorom sa Česi domáhajú vytvoriť „demokratický štát český, pri čemž nelze opomenouti ani větve slovenské, žijící v souvislém celku s historickou vlastí českou.“

Toto vyhlásenie rozzúrilo Maďarov. Maďarský predseda vlády Štefan Tisza v svojom parlamentnom prejave 23. júla 1917 opovrzhivo tvrdil, že „vyhlásenie českých poslancov s nevysloviteľnými menami je na smiech a nezaslúži si vážnej pozornosti.“ Požiadal poslanca Ferdíša Jurigu, aby sa verejne dištancoval od deklarácie Českého svazu, ale Juriga odmietol. Keď nepochodil u Juriga Tisza sa pokúsil zorganizovať 50-80 člennú deputáciu slovenských osobností, ktoré by prišli do Budapešti vyjadriť svoju lojalitu k nedeliteľnému uhorskému štátu. Ale ani tu nepochodil. To bol už istý znak, že Slovensko sa prebúdzalo.

Vojna vstupovala do svojho štvrtého roka. Jej následky sa na Slovensku veľmi pociťovali. Nebolo takmer rodiny, ktorá by nemala člena na

bojisku. Na poliach nemal kto robiť, v obchodoch bol nedostatok potravín a spotrebného tovaru, úrady vypisovali vojnové pôžičky, vládla všeobecná bieda a stupňoval sa národný útlak. V zahraničí sa však odohrali dve významné politické udalosti, ktoré - aj keď materiálne nepomohli - boli veľkou morálnou posilou doma, dodali smelosti tým, čo sa o nich včas dozvedeli. Prvou udalosťou bolo Wilsonových 14 bodov, ktoré predložil americkému kongresu 18. januára 1918. V 10. bode svojho návrhu Wilson žiadal pre národy Rakúsko-Uhorska možnosť slobodného autonómneho vývoja. Druhou udalosťou bol kongres utláčaných národov Rakúsko-Uhorska, ktorý sa konal 8.-10. apríla 1918 v Ríme a zúčastnil sa ho aj M. R. Štefánik.

Pod vplyvom týchto udalostí začalo sa prebúdzat' aj Slovensko. Dňa 1. mája 1918 sa konalo ľudové zhromaždenie v Liptovskom Sv. Mikuláši,

ľudová strana so Slovenskou národnou stranou a vytvorili Slovenskú národnú radu. Jej zloženie bolo pozoruhodné nielen tým, kto sa v nej nachádzal, ale ešte viac tým, kto sa do nej nedostal. Boli v nej: P. Blaho, M. Bella, A. Hlinka, F. Juriga, C. Kresák, E. Lehotský, V. Makovický, K. A. Medvecký, L. Okánik, J. Ružiak, L. Šimko, E. Stodola, J. Vanovič, M. Žuffa a M. Dula. Nebol v nej Hodža, Šrobár, Ivánka, Štefánek... a nikto z východného Slovenska. V mene tejto rady a s odvolaním sa na samourčovací právo národov, vystúpil dňa 19. októbra 1918 v budapeštianskom parlamente jediný slovenský poslanec Ferdiš Juriga, ktorý medzi iným vyhlasuje: „Nateraz mimo Slovenskej národnej rady nikto nemôže byť oprávnený, aby vo veciach týkajúcich sa politického

položenia slovenského národa, o ňom a bez neho rokoval, prípadne proti nemu rozhodoval...Všetky uznesenie, alebo vyrozenia, ktoré by sa zrodili bez pričinenia zhromaždenia slovenského národa, alebo z jeho stredy vyslaného orgánu, Slovenskej národnej rady, týmto vyhlasujeme za neplatné a pre slovenský národ nezáväzný... My stojíme stále pevne ako múry hradné. Žiadame samourčovací právo na život a na smrť. S ním žijeme a s ním aj mrieme!“

Juriga touto rečou povedal zaobalene, čo pred piatimi mesiacmi povedal Hlinka otvorene: rozchod Slovákov s Maďarmi; odtiaľ si Slováci v zmysle samourčovacieho práva chcú určovať budúcnosť sami. Bolo len prirodzené, že ľudová strana - strana, ktorá na konci 19. storočia prebudila slovenský ľud z pasivity, bola jeho politickým vyjadrením v 20. storočí, bude aj vykonávateľkou toho epochálneho činu, ktorým národ nastúpi svoju novú a nádejnú cestu do budúcnosti.

Posledné slovo v tomto historickom rozchode odznelo v stredu, 30.októbra 1918 v Turč. Sv. Martine na zhromaždení Slovenskej národnej rady. Bolo pozvaných asi 40 delegátov, ale prišlo ich vyše 200. Už 29. októbra večer a 30. októbra ráno sa konali predporady, aby hlavné zhromaždenie trvalo čím kratšie a skončilo prv, než by ho mohol slúžny zakázať, alebo maďarské vojsko rozohnať. Zhromaždenie sa konalo v dvorane Tatra banky. Podľa zápisnice rečnil len Dula, Hlinka a Juriga. Medzi Hlinkovým a Jurigovým prejavom Samuel Zoch prečítal vopred pripravenú Deklaráciu, ktorú prítomní prijali s veľkým jasotom a výkrikmi: Sláva... Prisaháme... S tým stojíme i padáme...

Presné znenie takto nadšené prijatej deklarácie nepoznáme, lebo sa záhadne stratila. Text, ktorý bol uverejnený v Národných novinách (č. 128B z 31. okt. 1918), bol niekoľkokrát pozmenený, hlavne zásluhou M. Hodžu,

ktorý prišiel do T. Sv. Martina večer 30. októbra. Vie sa len toľko, že niečo bolo v rezolúcii pozmenené, niečo pridané a niečo vynechané. (Bola vynechaná, napríklad, požiadavka o osobitnej slovenskej reprezentácii na Mierovej konferencii). Následky týchto zásahov sú viditeľné v uverejnenom - a teda autoritatívnom - texte. Vyhlásenie má síce titul Deklarácia slovenského národa, hovorí sa v nej o „našom snaživom a nadanom slovenskom národe“ i v mene „slovenského ľudu“, ale konfúzia sa objavuje už pri pomenovaní organizácie, ktorá deklaráciu vydala: dvakrát sa hovorí o Slovenskej národnej rade, raz o Národnej rade slovenskej vetve jednotného česko-slovenského národa a raz dokonca o Národnej rade česko-slovenského národa v Uhorsku ! A korunou všetkého je objavná múdrosť, nad ktorou sa nebožtík Vajanský (ktorý zomrel 17. aug. 1916) a ostatní memorandisti na martinskom cintoríne museli v hrobe obracať, vraj: „slovenský národ je čiastka i rečovo i kultúrno-historicky jednotného česko-slovenského národa“.

Martinské zhromaždenie a potahaná-zaplátaná deklarácia sú obrazom našej vtedajšej podtatranskej biedy a politického zmätku. To najkrajšie, čo sa dá o nich povedať je uznanie, že v poslednej minúte hodiny dvanástej sa odvážil prehovoriť - a tak ukázať, že ešte nevyhynul - aj utláčaný a ponižovaný doma. Ale politický význam Deklarácie bol mikroskopický. Spoluzití s Čechmi bolo dohodnuté v Amerike Clevelandskou dohodou už v októbri 1915, spoločný štát Slovákov a Čechov bol medzinárodne uznaný západnými spojcami v lete 1918 a bol vyhlásený v Prahe dva dni predtým, 28. októbra 1918.

Tragickou iróniou osudu bolo, že v rokoch 1919-38 sa Martinská deklarácia citovala na popieranie existencie slovenského národa a na zdiskreditovanie tých dôstojných podmienok spoluzití Slovákov s Čechmi, ktoré zaručovala Clevelandská a Pittsburská dohoda.

Vojna zmenila beh histórie a dala Európe novú politickú tvár. Vzniklo sedem úplne nových štátov (Fínsko, Estónsko, Lotyšsko, Litva, Poľsko, Česko-Slovensko a Južoslávia). Porazené štáty boli územne okupované. Ponižujúce podmienky mieru, tiesnivá hospodárska situácia v porazených štátoch a nesplnené očakávania v tzv. víťazných štátoch viedli k revolučným otrasom v Rusku, Nemecku, Maďarsku, Rakúsku, Turecku. Padli štyri mocné a starobylé dynastie: Habsburgovci, Hohenzollerovci, Romanovci a Osman-ský sultanský rod. Kým pred vojnou boli v Európe iba dve republiky, po vojne ich bolo desať; všetky novovzniklé štáty - okrem Južoslávie - mali republikánske zriadenie.

Slovensko nastúpilo novú fázu svojho politického života ako časť Česko-Slovenskej republiky. Ale aj v tomto spoluzití bolo treba bojovať za prirodzené ľudské práva a čeliť silám, ktoré ohrozovali vieru a národnosť.

Prvá svetová vojna mala byť vojnou, ktorá zaistí trvalý mier („the war to end all wars“), ktorá podľa slov prezidenta Wilsona mala urobiť svet bezpečným pre demokraciu („to make the world safe for democracy“). Bohužiaľ, v tomto ohľade sa očakávania nevyplnili: mier trval len 20 rokov, počas ktorých viac štátov s demokratickým zriadením ubudlo než pribudlo.

FRANTIŠEK VNUK

V Prvej svetovej vojne bojovalo vyše 400 tisíc Slovákov

Ešte k voľbám do Európskeho parlamentu

Trinásťpercentná volebná účasť Slovenskej republiky v nedávno konaných voľbách do Európskeho parlamentu je jasným odkazom slovenského národa Bruselu a celej Európskej únie. Tento odkaz je však aj nastavením zrkadla slovenským politickým stranám a v nich pôsobiacim politikom.

Ktosi politicky zaskočený ihneď po oznámení volebnej účasti povedal, že takáto nízka volebná účasť nedovoľuje jasné politologické úvahy a stanoviská.

Spoločnosť, hlavne tá politická, si kladie otázku, prečo bola taká nízka volebná účasť, a to aj napriek veľkému masírovaniu verejnej mienky prostredníctvom všadeprítomných reklamných plôch, televíznych a rozhlasových diskusií ako aj verejných mítingov kandidátov na funkciu europoslancu. Hlavnou príčinou neúčasti na voľbách do Európskeho parlamentu sú dlhodobé neriešené ekonomické problémy slovenského národa.

Človek je bytosť myslíaca, vášnivá, a ako ma učil môj pedagogický vzor doc. L. Ollos, má mnoho vášní. Jednou z týchto vášní, a to prirodzenou vášňou, je lenivosť, pohodlnosť. Úplne prirodzená vlastnosť človeka dnešnej doby. Samozrejme, táto vášeň má svoj podiel, ten je však v tomto prípade irelevantný a zanedbateľný. Príslušník slovenského národa si čoraz jasnejšie uvedomuje svoje podradné postavenie seba samého, svojej rodiny, svojho regiónu a v konečnom dôsledku svojho štátu v tomto zlepenom Európskom Molochu.

Učili ma, že politológ musí veci vnímať nestranne, s nadhľadom. Som však presvedčený, že slovenský národ je z veľkej časti vzdelaný, rozumný, pracovitý, vynaliezavý a činorodý. Lenže je tu jedno veľké lenže. Za svoje zručnosti, rozum a pracovitosť nedostáva dostatočnú odmenu a dokonca uznanie v porovnaní so svojimi kolegami z členských štátov Európskej únie zo západnej Európy.

Nebudem polemizovať s ekonomickými analytikmi, ktorí presvedčia snád' každého, že mať nízke mzdy je normálne a ceny rovnako vysoké tiež. Za rovnako kvalitatívne vykonanú prácu slovenskí pracujúci dostávajú oproti svojim západným kolegom doslova almužnu. Tak ako na sociálny systém celý život pracujúci dôchodcovia, ktorí dnes už nemajú ani na základné ľudské potreby. A navyše tento mnohonásobne viac zarábajúci západný občan má k dispozícii lacnejšie služby, energie, potraviny!

Kam sme to dospeli? Kde sú toľko ospevované ľudské práva? Vari existuje niekoľko variant ľudských práv?

Čuduje sa potom slovenská politická špička, z veľkej väčšiny úplne odtrhnutá od reálneho života, že slovenskí voliči ignorujú pre nich samotných akoby nepodstatné voľby do Európskeho parlamentu, z ktorých, ako si sami povedia - nemajú nič?

Slovenskí politici v Bruseli za desať rokov členstva Slovenskej republiky v Európskej únii pre obyčajného človeka spravili absolútne minimum, aby som aspoň k niektorým bol spravodlivý. Ako si však vysvetliť, že najhlasnejším slovenským politickým hlasom z Bruselu je, žiaľ, propagátorka a lobistka LGBTI z vládnej strany, ktorá opäť získala mandát od voličov?

Na tomto sa má pracujúci slovenský volič zúčastňovať, toto má podporovať? Plne rozumiem pocitu a chápem rozhodnutie, prečo nie. Na strane

druhej si treba uvedomiť, komu tento stav vyhovuje. Presne takémuto druhu politikov. Tí, čo zostávajú pasívni, sú ľahko ovládateľní. Ako národ máme niekoľkostoročnú skúsenosť. Nepoučili sme sa? Nepoučíme sa? Odovzdávame a naďalej budeme dobrovoľne odovzdávať právo rozhodovať o nás do cudzích rúk, opäť a opäť?

Verím, že nie. Verím, že sa konečne naplnia slová Janka Matušku - Slováci ožijú. Ak aj budeme oživať postupne, po jednotlivcoch, vždy to bude lepšie, ako by sme mali zostať apatickí. Apatický národ je najľahšie ovládaný národ. Takému národu môžu trebárs aj nedať odmenu za prácu. Taký národ bude tichučko sedieť v kúte a vraviť si, že môže byť ešte horšie.

Strétávam mnohých ľudí čo sa prebúdzajú, ktorým sa otvárajú oči. Ľudia, ktorí sa neboja vyjadriť svoj názor, svoje potreby, požiadavky a pocity.

Ak je Boh s nami, kto je proti nám? Diabol? Vysmejme sa mu priamo do tej jeho diabolskej tváre. Podporujeme sa navzájom medzi sebou tí, ktorí to myslíme úprimne vo vzťahu k slovenskej vlasti. Netreba však zabúdať, že okolo nás blúdi aj veľké množstvo tých, ktorým daný stav apatie národa vyhovuje. Títo budú najviac odhovárať, plakať, vykresľovať katastrofické scenáre, vyhrážať sa, zastráňovať. Avšak ako nám, Slovenom, povedal dnes už svätý Ján Pavol II., - Nebojte sa!

Strácame svoju samostatnosť tak rýchlo, že si to popri vlastných ekonomických problémoch už ani nevšimame. Až 80 percent zákonov, ktoré sa implementujú do zákonov Slovenskej republiky, pochádza z dielne Európskej komisie ako hlavného výkonného orgánu Európskej únie. Tieto zákony zavádzajú do praxe nami zvolení zákonodarcovia v Národnej rade Slovenskej republiky. V preklade to znamená, že preberáme všetko, čo nám diktujú úradníci z Bruselu, bez ohľadu na konkrétne požiadavky a potreby slovenského národa. Predsa napríklad zákon, ktorý vyhovuje farmárovi kdesi na Kanárskych ostrovoch, nemusí byť zákonite dobrý pre farmára na Slovensku a naopak.

V práve skončených voľbách do Európskeho parlamentu sme si teda zvolili nových trinásť poslancov v Európskom parlamente. Vlastne len jedenásť, nakoľko poslanci Hídu a SMK budú s najväčšou pravdepodobnosťou zastupovať záujmy maďarskej menšiny v rozpore so štátoprávnymi záujmami Slovenskej republiky. Kultúrna hrdosť a príslušnosť k Slovenskej republike v týchto dvoch politických stranách dočasná nedozrela. Týchto trinásť poslancov sme si samozrejme nezvolili všetci. 87% voličov nebolo voliť vôbec, z trinástich percent maximálne 1 až 2 percentá volilo tých, čo prešli. Takže toto má byť reprezentatívna vzorka vôle slovenského národa? Zbytočne budeme mať na Slovensku pluralitnú, slobodnú, či akúkoľvek inú demokraciu s množstvom politických strán, ktoré prezentujú a reprezentujú posolstvo s národným či vlasteneckým programom, kde každá z týchto strán sa pohybuje v rozmedzí 0 až 3 percent zvoliteľnosti.

Vedie takáto rozdrobenosť niekam? Áno vedie. Dokázali to práve posledné voľby do Európskeho parlamentu.

MIROSLAV ŠUŇAL

Iba pred rokom sme oslavovali dvadsiate výročie druhej Slovenskej republiky. Mali sme čo oslavovať, lebo ak porovnáваме náš súčasný stav s tým, čo tu bolo štyri desaťročia pred zmenami v rokoch 1990 a 1993, musíme konštatovať, že celková situácia obyvateľstva našej republiky sa vo viacerých ohľadoch podstatne zlepšila. Máme teda aj za čo ďakovať a tešiť sa, že Slovenská republika - ktorej určité kuvičie hlasy predpovedali veľmi skorý koniec, alebo biednu existenciu - pomerne zdravá dosahuje svoje dvadsiate narodeniny.

No nesmieme zabúdať, že dvadsať rokov trvania samostatného štátu sa nepovažuje za dlhé obdobie. Lebo trvanie štátov sa počíta skôr jednotkou stáročí, v najlepších prípadoch aj tisícročí. Možno teda povedať, že naša republika sa ešte nachádza v období prvej mladosti. Preto sa nemožno čudovať, že vykazuje vo svojom správaní aj infantilné postoje a činy, aké sú každej vyspelej spoločnosti v jej štátnom útvaru cudzie, ba až nepredstaviteľné. Ale ak uvážime, že aj ten najmladší štát musí mať vo svojom vedení morálne a intelektuálne pripravené a zodpovedné osobnosti, ktoré sa musia usilovať čo najskôr prekonať počiatočné pochopiteľné neistoty, ťažkosti a slabosti nového spoločenského ústrojenstva, upevniť jeho základy a zaistiť mu normálny chod a rast podľa vzoru ostatných suverénnych štátov, tak spätý pohľad na dve uplynulé desaťročia nás naozaj nemôže naplniť radosťou, ani uspokojením.

Lebo podobne ako vo vývoji jednotlivého človeka až po realizáciu osobnosti jedným z podstatných faktorov je verné, až dokonale zachovávanie všeobecne uznávaných najdôležitejších zásad tak v súkromnom, ako aj vo verejnom konaní - čomu sa stručne hovorí dôslednosť - platí to aj o vývoji a raste spoločenských útvarov, akými sú rodiny, národy a štáty. Tieto základné zásady sa v normálnych štátnych zariadeniach definujú v ich ústavách.

PŮVOD A CHARAKTERISTIKY ÚSTAVY

Pod historicky pomerne mladým výrazom „ústava“ sa rozumie základná právna norma najvyššej právnej sily, ktorá upravuje základy štátneho zriadenia, organizáciu a činnosť štátnych orgánov, definuje základné práva a slobody všetkých občanov, ako aj záruky ich dodržiavania zo strany vykonávateľov štátnej moci. Spravidla obsahuje aj preambulu, v ktorej sa vyjadrujú zásady o zmysle, hodnotách a politických cieľoch daného štátneho zriadenia. Hovoríme o mladom termíne, lebo cez dlhé tisícročia organizovaných spoločností ľudstvo nejestvovalo žiadne ústavy v tomto modernom zmysle. Za prvú písmom kodifikovanú ústavu sa pokladá základný zákon Spojených štátov amerických z roku 1787. O dva roky neskôr takto zaregistrovali aj ústavu revolučného Francúzska. Potom už postupne všetky štáty, najmä po revolučných zmenách, vydávali takéto základné zákony. Dnes možno pokladať za všeobecnú právnu tradíciu, že každý štát sa zakladá na svojej ústave a podľa jej ustanovení riadi životný beh svojho štátneho zriadenia.

Zachovávanie ústavných noriem a vynášané zákonov v súlade s nimi, spolu s ich efektívnym uplatňovaním v zmysle tradičného delenia štátnej moci a jej kontroly ústavou definovanými orgánmi sú charakteristiky právneho štátu. Aj v „predústavnej“ minulosti mali všetky štátne zriadenia

svoje základné normy, ktoré sa však zachovávali silou tradičných zvyklostí a vôle väčšinou dedičných nositeľov najvyššej štátnej autority. Prikladom je Veľká Británia, ktorá sa podnes riadi najzákladnejšími nepísanými normami stáročnej právnej tradície.

Normálnym autorom ústavy ako základného a najdôležitejšieho zákona je osobitný zákonodarný orgán, zvaný Ústavodarné zhromaždenie, ktoré je výrazom nového štátneho zriadenia. Môže byť zložené z vybratých kompetentných osobností majúcich dôveru politických síl, ktoré to zriadenie založili, alebo - najmä pri plnom rešpektovaní demokratických zásad, čo je spravidla možné iba pri pokojnom založení nového štátneho zriadenia - osobnosťami, ktoré si občania vyvolia normálnou volebnou

MILAN S. ĎURICA

Po dvadsiatom výročí Slovenskej republiky

procedúrou iba na splnenie tejto úlohy. Ale aj v prvom prípade je tradíciou, že zredigovaná a ústavným zhromaždením schválená ústava sa ešte predloží na schválenie všetkým občanom formou ústavného referenda. Ide totiž o to, aby ústava ako základ právneho poriadku spoločnosti vznikla čo najtransparentnejším postupom a dosiahla zreteľný čo najširší súhlas občanov štátu. V monarchiách poznáme aj oktrojované ústavy, ktorých text dával vypracovať nositeľ najvyššej štátnej moci ním vybratými odborníkmi a potom z vlastnej autority vyhlásil základný zákon, ktorým obyčajne obmedzoval svoje zvrchované práva.

ÚSTAVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Slovenská republika mala doposiaľ dve ústavy. Po jednostrannom vyhlásení samostatného Slovenského štátu 14. marca 1939 jednohlasným rozhodnutím Slovenského snemu (autonómného snemu Slovenskej krajiny) sa tento snem pretvoril na zákonodarný snem Slovenského štátu. Išlo teda o vznik nového štátneho zriadenia secesiou, odtrhnutím sa autonómnej časti predtým jestvujúceho štátu, ktorého zvyšná časť následkom cudzej okupácie stratila svoju štátnosť. Slovenskému snemu pripadla aj úloha pripraviť ústavu. Predbežne zostali v platnosti všetky zákony, nariadenia a opatrenia zaniknutej Česko-Slovenskej republiky „so zmenami, ktoré vyplývajú z ducha samostatnosti Slovenského štátu“ (Sl.z.č.1/1939). Na dôležitú úlohu prípravy základného ústavného zákona snem Slovenského štátu si vyhradil potrebný čas. Zriadil osobitný Ústavnoprávny výbor, ktorému predsedal poslanec Karol Mederly (1887-1949). Mederly vypracoval „Zásadné smernice slovenskej ústavy“, ktoré tvorili schému pracovného textu. Po vyše troch mesiacoch intenzívnej práce a konzultovaní odborníkov predložil snemu na schválenie výsledok svojej práce. Dňa 21. júla 1939 členovia snemu jednohlasne schválili Ústavný zákon o ústave Slovenskej republiky (Sl.z. č. 185/1939).

Bola to ústava stredného rozsahu o 103 paragrafoch. (Najkratšiu ústavu majú Spojené štáty americké, ktorá pozostáva zo 7 článkov a 27 doplnkov; najdlhšiu mala bývala Juhoslávia so 406 článkami a 10 úvodnými

paragrafmi. Tento rozsah pravdepodobne prekoná pripravovaná ústavná zmluva Európskej únie.)

Prvá ústava SR z 21.júla 1939 v preambule jasne definovala kresťanský charakter a sociálne zameranie nového štátneho zriadenia: „Slovenský národ pod ochranou Boha Všemohúceho od vekov sa udržal na životnom priestore mu určenom, kde s pomocou Jeho, od ktorého pochádza všetka moc a právo, zriadil si svoj slobodný slovenský štát. Slovenský štát združuje podľa prirodzeného práva všetky mravné a hospodárske sily národa v kresťanskú a národnú pospolitosť, aby v nej usmernil sociálne protivy a vzájomne sa križujúce záujmy všetkých stavovských a záujmových skupín, aby ako vykonávateľ sociálnej spravodlivosti a strážca všeobecného dobra v súladnej jednot-

nosti dosiahol mravným a politickým vývojom najvyšší stupeň blaha spoločnosti i jednotlivcov.“

V ďalšom ústava definovala štát ako republiku na čele s prezidentom, ktorého právomoci presne vymedzovala. Zachovávala klasické delenie štátnej moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu. Zákonodarný snem mal mať 80 členov poslancov. Najvyšším kontrolným orgánom bola Štátna rada, ktorá mohla trestne stíhať prezidenta republiky aj predsedu a členov vlády. V duchu vtedajších politických a ideologických prúdov ústava pripúšťala iba národnostné politické strany: slovenskú, nemeckú a maďarskú. Zaviedla aj stavovské zriadenie, ktorým sa občania zoskupovali podľa povolania: poľnohospodárstvo, priemysel, obchod a živnosť, peňažníctvo a poisťovníctvo, slobodné povolania a verejní zamestnanci s osvetovými pracovníkmi. Občanom zaručovala voľnosť hlásiť sa k svojej národnosti, o čom sa viedol kaster. Činnosť smerujúca k odnárodneniu bola trestná. Ústava zaručovala národnostným skupinám právo kultúrne a politicky sa organizovať pod vlastným vedením, nadväzovať a pestovať kultúrne styky so svojim materiským národom a právo používať svoj jazyk vo verejnom živote a v školách. Tieto široké práva však ústava podmieňovala reciprocitou: „...nakoľko také isté práva v skutočnosti používa i slovenská menšina na území materiského štátu príslušnej národnostnej menšiny“ (§ 95).

O ústavnosti zákonov a nariadení rozhodoval Ústavný senát, ktorý sa skladal zo senátnych prezidentov Najvyššieho súdu a Najvyššieho správneho súdu. Predsedal mu prvý prezident Najvyššieho súdu. Neexistoval teda Ústavný súd ako osobitná inštitúcia.

V porovnaní so štandardným postupom pri formulovaní ústav, tejto prvej ústave SR chýbalo ad hoc zvolené ústavodarné zhromaždenie, verejná diskusia predloženého návrhu a potom schválenie nielen poslancami snemu, ale aj celonárodným referendom.

Druhá Slovenská republika, ktorá vznikla pokojnou dohodou o rozdelení niekdajšej Česko-Slovenskej federatívnej republiky na dve samostatné štátne zriadenia k 1. januáru 1993, tiež postupovala neštandardne

pri pri zrode svojej ústavy. Napriek tomu, že vznik nového štátneho zriadenia sa realizoval v úplne pokojnej vnútroštátnej i medzinárodnej situácii, základný zákon pre budúcu Slovenskú republiku bol pripravovaný ústavnými orgánmi Česko-Slovenskej federatívnej republiky, bez utvorenia ústavodarného zhromaždenia, bez verejnej diskusie pripraveného textu a bez jeho následného schválenia všeobecným referendum. Je to v histórii výnimočný prípad, že ústavu ešte nejstávajúceho štátu schválil zákonodarný orgán regionálnej zložky štátu, ktorý mal zaniknúť.

Táto skutočnosť sa odrazila vo formulovaní viacerých článkov Ústavy Slovenskej republiky z 1. septembra 1992 (zákon č. 460/1992 Zb.). V 1. článku ústava definuje Slovenskú republiku ako „zvrchovaný, demokratický a právny štát“, ale v 7. článku už okliešťuje jej zvrchovanosť tým, že kodifikuje nadradenosť právne záväzných aktov Európskych spoločenstiev a Európskej únie nad zákonmi Slovenskej republiky (7,2).

V podstate teda jej zvrchovanosť nezodpovedá tradičnému pojmu suverenity, ktorej charakteristikou je vlastný, pôvodný a nezávislý prameň všetkého práva. Približuje sa skôr štátnej forme závislej od iného, plne suverénneho subjektu, ktorého právnym normám sa podrobuje. Takýto vzťah sa v medzinárodnom práve označuje pojmom suzerenita, prevzatým zo stredovekých feudálnych vzťahov. Cisárom vydobyté alebo podrobené štáty mali na čele kráľa, ktorý bol ich najvyššou autoritou, ale nad nimi stála ešte vyššia autorita cisára. V podobnom vzťahu bolo napríklad Rumunsko voči Osmanskej ríši. Ústava prvej Slovenskej republiky, napriek tomu, že štát bol pod silným vplyvom Veľkonemeckej ríše, vyplývajúcim z „Ochrannej zmluvy“ z 19./23. marca 1939, neobsahovala žiadnu zmienku o tom, že by nemecké zákony mali prednosť pred slovenskými zákonmi. Ríša síce mohla vykonávať svoj mocenský tlak - ako to urobila napríklad pri tzv. „židovskom kódexe“ a v niektorých zriedkavých prípadoch - ale aby ten zákon bol účinný na Slovensku, musel ho najprv normálnou procedúrou schváliť ústavný orgán Slovenskej republiky, ktorým bol jej snem. V prípade „židovského kodexu“, pretože ani Slovenský snem, ani prezident republiky takýto zákon nechceli schváliť, pronemecký, národnosocialisticky orientovaný predseda vlády ho promulgoval ako vládne nariadenie. Takto však aspoň formálne suverenita štátu nebola narušená.

Pozorovateľovi súčasnej praxe vládnych orgánov Slovenskej republiky nemôže ujsť, že sa neraz celkom zrejme odchyľuje od ústavných noriem nášho štátu. Je síce pravda, že aj v iných štátoch sa vyskytujú prípady, v ktorých ústavná prax sa vzdiaľuje od ústavnej normy, a to neraz s nepriaznavou účelovosťou vytvoriť úzus, ktorý by časom dovolil pozmeniť uplatňovanie ústavnej normy. Nad tým však majú bdieť nielen ústavné orgány, ale aj všetci občania štátu, aby sa predišlo takému degenerovaniu ústavných noriem. Toto nebezpečenstvo je iba zvýšené v prípade mladej štátnosti, kde ešte chýba sila právnych tradícií a na nich solídne fundovaný justičný aparát

Tak ako jednotlivec, ktorý nerešpektuje zásady všeobecne platných noriem spoločenského poriadku, či už ide o čisto formálne, ale hlavne o etické a mravné postoje, stratí v tej

spoločnosti dobré meno, úctu a ústretovosť voči jeho partnerstvu, celkom podobne aj štát, najmä ako ešte nový člen medzinárodného spoločenstva štátov, veľmi ťažko si získa reálne, vedomostné (nie iba formálne) uznanie, rešpekt a prijatie za rovnocenného partnera, ak sa vo svojich postojoch dištancuje od všeobecne rešpektovaných noriem v štátoch jeho geopolitického priestoru.

Ak teda ešte aj dnes, po takmer dvadsiatich rokoch od vyhlásenia samostatnej Slovenskej republiky, formálne uznávané prakticky všetkými štátmi sveta, ani len v európskych štátoch Slovensko nevošlo do vedomia nielen širokých vrstiev občanov, ale vo väčšine prípadov ani do vážnej politickej a historickej literatúry, ba neraz ani do byrokratických aparátov štátov, s ktorými SR nadviazala a pestuje diplomatické styky to musí mať svoje príčiny. Tieto príčiny musíme čo najpresnejšie zistiť a definovať, aby sme ich mohli odstrániť a reparovať to, čo sme nimi my sami zapríčinili. Nikto iný to za nás neurobí. Iní nemajú totiž o to záujem, ba často je im to vítané, lebo z toho môžu hojne ťažiť pre svoje mocenské záujmy.

Jednou z hlavných príčin tohto nedostatku nášho mladého štátu, ktorý v posledných rokoch začal celkom vážne ohrozovať aj samu podstatu štátnosti Slovenskej republiky, bola bezpochyby nedôslednosť jej vedúcich činiteľov. Nedôslednosť na viacerých pre štát životne dôležitých sektoroch verejného života. Na vypočítanie všetkých nedôsledností potrebovali by sme priestor celej knihy. Preto tu poukážeme aspoň na niektoré z tých najviditeľnejších a najnebezpečnejších.

Vždy, keď príde na svet nový človečik, jednou z prvých nutných operácií je prestrihnutie pupočnej šnúry, teda fyzický rez, ktorým sa definitívne oddelí nová bytosť od organizmu, s ktorým dovtedy tvoril organickú jednotu. Podobne je to

pravidlom pri vzniku nových štátnych subjektov. Najprv sa uskutoční úplné oddelenie vo všetkých životných oblastiach, aby sa potom z polohy novej štátnej suverenity začali utvárať normálne susedské vzťahy so štátom, ktorého časťou bol nový štát. To vyžaduje práve tvrdá dôslednosť základného zákona logiky. V našom prípade sa tento radikálny rez, ktorým sa časť predošlého štátneho organizmu stáva opravdivým novým subjektom, prakticky nikdy neuskutočnil. Boli ponechané v účinnosti nespočetné previazanosti, ktoré spochybňovali od samého začiatku suverenity SR.

V roku 1995 redaktor významného talianskeho denníka, ktorý strávil týždeň na Slovensku pri príležitosti pastoračnej návštevy pápeža Jána Pavla II., a pred odchodom z Bratislavy som sa ho spýtal na jeho dojmy, mi dal prekvapujúcu odpoveď: „Ak mám byť úprimný, môj dojem je, že vy Slováci sa iba akosi hráte na samostatný štát, ale neberiete to vážne.“ Žiadal som ho o spresnenie. Tak mi povedal: „Pozrite, dneska som celé odpoľudnie venoval prechádzke po centre Bratislavy. Takmer na každom rohu ulíc na veľkých palácoch som tam videl honosné nápisy „ČSOB Československá obchodná banka.“ Celý svet vie, že to bol symbol financií československého štátu. Nikde na svete som nevidel, a bol som vo viacerých nových štátoch, že by si nový štát zachovával medzinárodný finančný symbol štátu, od ktorého sa odtrhol. Lebo kto v štáte drží peniaze, ten drží aj moc.“ Musel som mu dať za pravdu. Veď po založení prvej Česko-Slovenskej republiky 28. októbra 1918 - hoci táto vznikla odtrhnutím území od rozbitej veľmoci Rakúsko-Uhorska a trvalo to dosť dlho, kým sa vnútorne, teritoriálne i medzinárodne konsolidovala - už 11. decembra 1919 dočasné Národné zhromaždenie v Prahe vydalo nostrifikačný zákon (č. 12/1919), ktorý splnomocňoval ministra zakázať

prevádzku výroby, dopravy alebo obchodu zahraničným podnikom, ktoré by sa do určenej krátkej lehoty neprispôbili novému štátoprávnemu poriadku.

Nič podobného sa na Slovensku nestalo a následky tejto nedôslednosti vidíme a cítime na každom kroku. Sú to ony, čo ohrozujú, ba priam tunelujú dnes aj suverenity nášho štátu. Lebo nebola to iba jedna banka. Keď som neskôr letel cez Prahu do Švajčiarska, dozvedel som sa, že aj Slovenské aerolínie - ďalší viditeľný symbol suverénneho štátu - podľa medzinárodného obchodného registra nie sú vraj samostatnou slovenskou spoločnosťou, ale iba filiálkou Československých aerolínií, ktoré si zachovali nielen názov, ale aj symboly dnes už dvadsať rokov nejstávajúceho štátu. Nemal som možnosť si to preveriť, ale takáto mienka je tam rozšírená. Takisto až podnes si maďarská národnostná menšina zachovala a udržiava názov CSEMA-DOK, čo je skratka za Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége, teda: Kultúrny spolok maďarských pracujúcich v Československu. Podnes jestvuje v Bratislave „Československá nadace Charty 77“, „Československá plavba dunajská“, v platnosti zostala skratka ČESMAD, za čím nasleduje absurdný rozpis Združenie cestných dopravcov SR.

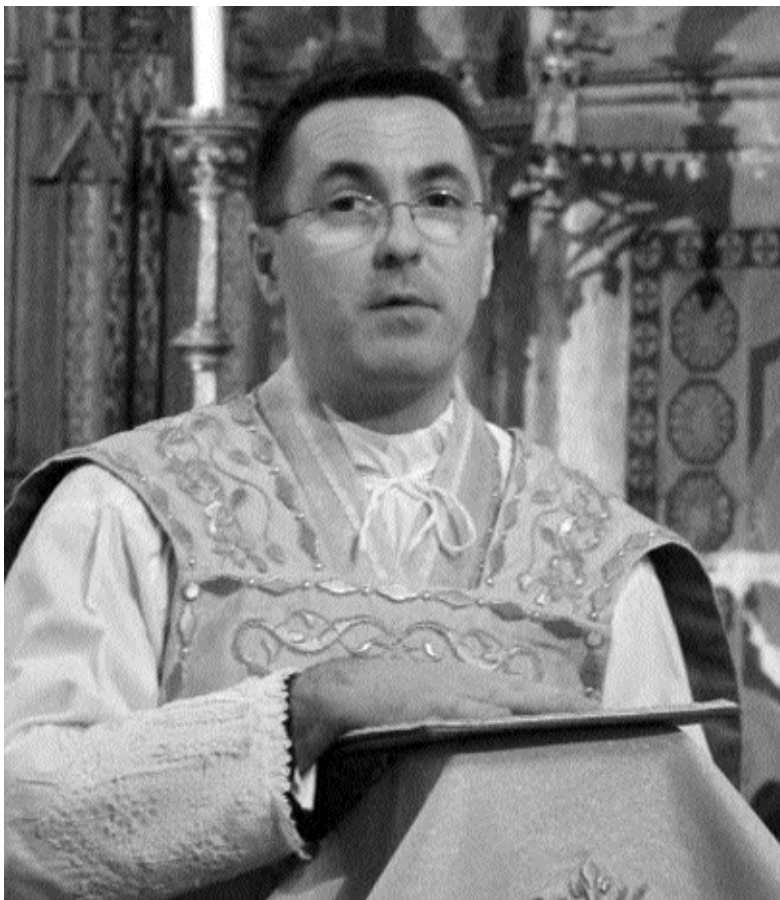
Kto by sa venoval podrobnejšiemu výskumu, iste by zistil, že podobných nedôsledností bola a doposiaľ je hrubá množina. A v týchto posledných rokoch vznikajú ako huby po daždi najrozličnejšie československé zoskupenia, organizácie, útvary. Už máme aj na úrovni NATO „československé brigády“, v športe „československé“ ligy, rozličné „československé“, ba i „československé“ združenia a ich časopisy, na internetovej stránke NR SR nachádzame dokonca „československú parlamentnú knižnicu“, atď., atď. Nečudo potom, že v Nemecku jestvuje „DTSG Deutsch-

Tschechische und Slowakische Gesellschaft für die Bundesrepublik e. V.“, že na Slovensku vychádza český časopis, ktorý si na titulnej strane dovoľí vysmievať sa zo slovenskej biedy, keď ilustravo porovnáva, že Čech si za priemerný plat môže kúpiť 293,6 kg kurčiat, kým Slovák iba 156 kg, Čech 146,8 kg bravčového mäsa a Slovák iba 67,5 kg, atď. Ešte v celkom čerstvej pamäti je barnumovská celoplošná akcia 2011 „ČESKO SLOVENSKO MÁ TALENT“ (má - teda ide o jednotný počet), ktorej propagačné autá s týmito nápismi podnes cirkulujú aspoň po Bratislave. Najnovšie preniklo na Slovensko aj medzinárodné hnutie TZM ČESKO-SLOVENSKO, ktoré má značný počet miestnych odbočiek po svete, ale ako miestnu odbočku vytvorilo jeden „ČeskoSlovenský chapter“. Aj v umení a literatúre české produkty jednosmerne prenikajú na Slovensko stále a nepomerne viac, než ako to môžeme konštatovať o slovenských produktoch v Prahe.

Napriek tomu všetkému - alebo práve preto - sa od začiatku nezvyklým spôsobom pri všetkých možných príležitostiach omieľalo a v súčasnosti ešte viac omieľala výraz „nadštandardné vzťahy“ medzi Českou republikou a Slovenskou republikou. Pritom najčastejšie aj slovenskí štátnici používajú toto poradie štátov, hoci medzinárodné protokolárne pravidlá a ustálené zvyklosti vyžadujú, aby kto hovorí o vzťahoch svojho štátu ku hociktorému inému štátu, na prvom mieste menoval svoj štát. Vyplýva to práve z faktu suverenity, ktorá striktné berúc nepozná žiadne nadštandardné vzťahy. Nadštandardné sú iba vzťahy medzi nižšou a vyššou formou štátnosti, medzi slabším a silnejším partnerom, ktorý to spravidla využíva na svoj prospech. Trefne to vyjadruje aj ľudová múdrosť lapidárnym: Ja pán - ty pán, ktoré často požívali bojovníci za práva slovenského národa tak voči maďarskej, ako aj voči českej panovačnosti.

Milan S. Ďurica SDB na audiencii u pápeža Jána Pavla II.

francúzsky kňaz a historik, páter Cyrill Debris, postulátor beatifikačného procesu cisárovnej Zity

„Karol sa stane pre svoje krajiny zdrojom požehnania - toto požehnanie sa však úplne prejaví až po jeho smrti“ - tak zneli slová pápeža svätého Pia X., keď sa roku 1911 arcivojvoda Karol Habsburský (1887-1922), v tom čase ešte druhý v poradí následník rakúskeho trónu, oženil s vojvodkyňou Zitou Bourbon-Parmskou (1892-1989). Prorocké slová Svätého otca sa naplnili, keď sa stal Karol roku 1916 rakúskym cisárom a cisárovnou sa stala jeho manželka Zita, statočná a zbožná žena, následníčka významnej dynastie, z ktorej pochádzali španielski a francúzski králi a ktorej talianska vetva bola vyhnaná z Parmy po prevrate v Taliansku roku 1860.

Cisár Karol bol roku 2004 blahorečený pápežom Jánom Pavlom II. V súčasnosti prebieha beatifikačný proces aj s jeho manželkou Zitou. Akoby bol posledný rakúsky cisársky pár spolu s vyvráždenu ruskou cárskou rodinou symbolom svätosti na európskych trónoch v čase Prvej svetovej vojny, keď sa Európa zbavila tradičných monarchií a dala tak priestor nasledujúcemu vývoju, ktorého plody zakúšame dodnes.

O význame katolíckych monarchií, o osobnej zbožnosti posledného cisárskeho páru a o svätom živote cisárovnej Zity sme sa rozprávali s francúzskym kňazom a historikom, pátrom Cyrillom Debrisom (nar. 1973). Viac podrobností o beatifikačnom procese nájdete čitateľ na stránke: <http://www.beatification-imperatrice-zita.org>

- V súčasnom svete vidíme čoraz výraznejší rozdiel medzi hodnotami, ktoré vyznávala Európa kedysi a medzi tými, ktoré vyznáva teraz. Akoby za posledných sto rokov prešla Európa kataklizmou a celkom sa zmenila jej duchovná podstata. Aká bola podľa Vás úloha katolíckych monarchií v historickom a v mravnom kontexte Európy? Po ich zániku sa totiž hodnotový systém Európy prevrátil naruby.

CYRILLE DEBRIS: - Súčasný svet chce pôsobiť demokraticky. Verí, že ľudia môžu sami prostredníctvom voľby rozhodovať o svojej budúcnosti. Skrátka, ľudia veria, že môžu hlasovať o všetkom: o tom, kto má právo na život (potraty, eutanázie) alebo či sa dá ľudská prirodzenosť, daná od Boha, Stvoriteľa neba i zeme, meniť podľa našej svojvôle (gendrová teória). Tento myšlienkový prúd je založený na falošnej koncepcii slobody. Pravá sloboda totiž spočíva práve v tom, že zodpovedá pravde o svojom vlastnom súcne, ktoré je odvodené od druhého, ak teda veríme, že sloboda je absenciou akéhokoľvek obmedzenia. Berúc na vedomie súčasný vývoj sa mi zdá, že práve katolícke monarchie boli voči neudhom moderného sveta lepšie vyzbrojené, pretože vedeli, že nie všetko možno podrobiť vôli ľudu. Panovník, ktorý mal skutočnú moc, vedel, že musí rešpektovať prirodzený zákon a Boží zákon (dokonca aj absolutistický vládca ako Ľudovít XIV. rešpektovali základné zákony kráľovstva dané katolíckym náboženstvom, kvôli čomu musel aj jeho starý otec Henrich IV. konvertovať z protestantizmu, aby dosiahol francúzsky trón). Monarchia, nie volená, ale odvodená od Božieho práva, musí slúžiť zámeru, ktorý ju prevyšuje. Musí sa postaviť scestnému populizmu, lebo je proti zdravému rozumu. Pravá monarchia sa nesnaží pochlebovať ľuďom, lebo vie, že ich musí viesť ako otec vedie svoje deti aj za cenu toho, že ich musí naprávať.

- Mohli by ste nám niečo povedať o zbožnosti v habsburskej dynastii a v dynastii Bourbon-Parma? Členovia mnohých európskych šľachtických rodov mali totiž veľmi hlboký vzťah k Bohu.

CYRILLE DEBRIS: - Niekedy je veľmi ťažké odlíšiť mýtus od reality. Ale myslím, že existuje čosi ako „pietas austriaca“ (ak smiem odkázať na eponym knihy Anny Corentinovej). Je to vlastne tá najklasickšia záležitosť. Slovanmi svätého Jána Bosca, existujú tri čistoty: kult Eucharistie, Mariánska úcta a rešpekt pred osobou pápeža, ktorý je viditeľným prvkom jednoty Cirkvi.

Je známe, že Rudolf I. zosadol z

koňa, keď videl kňaza nesúceho Svätosť oltáru na posledné pomazanie. Ponúkol svojho koňa tomu, čo niesol Kráľa kráľov a sám pokračoval v ceste pešo. Cisárovná Zita mala zvyk kľáčať pred dverami kaplnky každý deň, dokonca aj keď bola zavretá. Je to krásny príklad pokory a úcty pred Ježišom prítomným v Hostii.

Obraz Panny Márie s naklonenou hlavou (die Jungfrau mit dem geneigten Haupt) je akýmsi „domovom“ zbožnosti rodu habsburského. Páter Dominik od Ježiša a Márie (1559-1620), karmelitán, našiel tento obraz roku 1609 pod kopou odpadkov v Ríme. Šokovaný ho vzal a starostlivo ho očistil. Na znak vďaky Panna pohla hlavou a usmiala sa na neho. Po jeho smrti chcel cisár Ferdinand II. a jeho manželka Eleonóra preukázať Panne Márii z obrazu úctu a ona im prisľúbila, že bude vždy ochraňovať habsburskú dynastiu, ak jej zostane verná. Tento motív sa objavoval na mnohých posmrtných obrazoch arcivojvodov (aj u Zitiných detí: Karla Ľudovíta, Rudolfa, Otta a Félixu). Čitateľa nájdete o tomto kulte viac na stránke: <http://www.beatification-imperatrice-zita.org/pages/francais/spiritualite/autres-devotions-christiques-et-mariales.php>

Pápež je samozrejme základný kameň katolicizmu a viditeľný znak jednoty Katolíckej cirkvi oproti odštiepenému pravoslávniu a protestantizmu. Je to „sladký námestník Krista na zemi“ (doux Christ sur la Terre), jeho vikár. Zita, obľátka benediktínskeho kláštora v Solesmes od roku 1926, bola hlboko ukotvená v tejto „rímskej“ a „ultra-

Zita korunovaná za uhorskú kráľovnú roku 1919

Odovzdaná do Božej prozreteľnosti

Svadba Karla a Zity 21. 10. 1911. Deň udelenia sviatosti manželstva sa stal liturgickým dňom bl. Karla. Hovorí sa, že svadba mladého páru bola jedným z mála podujatí, na ktorom sa cisár František Jozef usmieval

Cisársky pár Zita a Karol v exile roku 1919

montánnej“ kongregácii (podľa Doma Guérangera). Okrem Jána Pavla I. sa stretla sa so všetkými pápežmi a mala vo veľkej obľube Jána Pavla II., pretože pochádzal takpovediac z monarchie. Wadowice boli totiž do roku 1918, dva roky pred narodením Svätého otca, habsburské. Karol a Zita navštívili Wadowice roku 1912. Podľa bl. cisára Karla dostal meno mladý Karol Wojtyła, pretože jeho otec mal vo veľkej úcte svojho bývalého najvyššieho veliteľa armády. Cisár Karol bol posledný blahorečený týmto veľkým pápežom a ich dátumy sú až neuveriteľne prepojené: bl. Karol zomrel 1. apríla a sv. Ján Pavol II. 2. apríla. 21. októbra je liturgický sviatok bl. Karla a 22. októbra zase sv. Jána Pavla II. Vždy presne deň za bl. Karlom Habsburským!

- Ako postulátor beatifikačného procesu cisárovnej Zity ste mali veľa príležitostí nahliadnuť do osobnej zbožnosti cisárskeho páru. Aká bola viera posledných Habsburgovcov na rakúskom tróne?

CYRILLE DEBRIS: - Ich viera bola založená na hlbokom a prostom základe, dostupnom pre všetkých,

lebo svätosť má byť spôsobom života všetkých kresťanov. Jej piliermi boli prístup ku sviatostiam (pomáhanie pri svätej omši, v prípade Zity dokonca viackrát za deň; časté pristupovanie k svätej spovedi; dôsledná príprava detí na prijímanie sviatostí: zvlášť prvého svätého prijímania a birmovania); častá a početná modlitba (svätý ruženec, adorácia Sviatosti oltárnej: bl. Karol zomrel v prítomnosti vystaveného Krista, častá modlitba breviára), kontakty s kňazmi a rehoľníkmi. Navyše u Zity nachádzame ešte nesporný záujem o životy svätých a navštevovanie významných posvätných miest (púte do Lúrd, Fatimy, k Matke Božej z Guadalupe, k pátrovi Piovi a na mnohé ďalšie sväté miesta). Zita nosila škapuliar a opatrovala mnoho relikvií. Milovala tiež veci nadprirodzené (popisy zázrakov a túžba pomôcť úbohým dušiam v očistci, vedomie zápasu s démonom: Zita sa nikdy nevzdialila od svätenej vody).

- Pri beatifikačnom procese cisára Karla sa hovorilo o jeho odmietavom postoji, keď mu slobodomurári v exile ponúkali uhorskú ko-

runu. Máte o tejto udalosti bližšie informácie?

CYRILLE DEBRIS: - Bohužiaľ, o tomto prípade neviem viac. Môžem však odkázať na prácu Francúza maďarského pôvodu so židovskými a slobodomurárskymi koreňmi François Fejtő: Requiem za zosnulé cisárstvo (Requiem pour un Empire défunt), história rozpadu Rakúsko-Uhorska. Táto práca sa objavila počas procesu Karlovho blahorečenia. Slobodomurári ponúkli Karlovi opätovné získanie trónu počas jeho exilu vo Švajčiarsku, ak im dá voľnú ruku v oblasti školstva a rozvodovej politiky podľa slobodomurárskej koncepcie. Podľa pražských archívov prezidenta Masaryka, známeho slobodomurára, viem, že nechával cisársku rodinu v švajčiarskom exile špehovať.

- Ak je teda škodlivosť, až demonickosť slobodomurárstva zrejme, ako je možné, že toľkí príslušníci šľachtických rodín sú členmi slobodomurárskych lóží alebo aspoň participujú na ich politike?

CYRILLE DEBRIS: - Cirkev vydala nesmierne vynikajúce texty,

Cisárovna Zita (1892-1989)

ktoré zostali, žiaľ, nepovšimnuté. Dnes sa až príliš často zabúda na to, že každý slobodomurár je automaticky vylúčený z Cirkvi (excommunication lata sententia, pripomenutá poznámkami kardinála Ratzingera z 26.11.1983 navzdory reforme kanonického práva...). Je evidentné, že slobodomurári chcú zničiť Katolícku cirkev, kresťanskú spoločnosť a všetkých jej podporovateľov, ktorými boli katolícke monarchie. Hoci sa v dejinách vyskytli prípady ako napríklad cisár Jozef II., ktorý bol uvedený do slobodomurárskej lóže.

- Ako reagoval cisár Karol na bolševickú revolúciu v Rusku a na vyvraždenie rodu Romanovovcov? Neobával sa rovnakého osudu?

CYRILLE DEBRIS: - O tejto téme nemám veľa informácií, ale je jasné, že počas pobytu v Eckartsau myslel na to, aby jeho rodinu nepostihol rovnaký osud ako Romanovovcov. Zaiste to bol jeden z dôvodov prečo sa podvolil naliehavej prosbe plukovníka Strutta a opustiť Rakúsko sa uchýliť do švajčiarskeho exilu roku 1919. Červené gardy obchádzali okolie zámku medzi Viedňou a Bratislavou a hrozilo, že sa im dostane do rúk aj cisárska rodina. Nesmieme zabudnúť, že susedné Maďarsko zažilo bolševický štátny prevrat 21. marca 1919, v čase, keď cisárska rodina vstupovala na švajčiarsku pôdu (Wartegg, 24. marca 1919).

- Aké mal cisár Karol politické vízie? Vyzdvihuje sa najmä jeho snaha o mier, ktorý chcel uzavrieť s Francúzskom a zaručenie autonómie pre národy ríše.

CYRILLE DEBRIS: - Cisár Karol potreboval mier na to, aby mohol vykonať reformy potrebné pre federalizáciu ríše a aby zabezpečil prežitie svojho impéria. Vojna „viribus unitis“ (spojenými silami) však skĺzla do úzkoprseho nacionalizmu, ktorý sa nemohol skončiť inak než vzájomným vyrovnávaním si účtov na územiach so zmiešaným obyvateľstvom.

Cisár vedel, že potrebuje mier aj za cenu ústupkov. Využil služby dvoch bratov Zity, ktorí bojovali v belgickej armáde: Sixta a Xaviera Bourbon-Parmských. Bol veľmi zneuznaný zradou svojho ministra O. Czernina a pravdepodobne tiež nedostatkom informácií. Nemohol tiež diktovať Nemecku, ktoré bolo v moci generálov až do konca. Na túto tému odporúčam čitateľom knihu rakúsko-slovenskej profesorky Tamary Griesserovej-Pečarovej: Die Sixtus Affäre.

- Je známe, že cisár Karol podnikol zo švajčiarskeho exilu dva pokusy o reštaurovanie monarchie - v marci 1920 a v októbri 1921. Ako je možné, že cisárovi sa nepodarilo obnoviť monarchiu v Maďarsku? Zradil admirál Horthy svojho vlastného cisára, ktorému prisahal vernosť?

CYRILLE DEBRIS: - Uhorsko bolo podporovateľ cisára Karla a Habsburgovcov, ale Maďari nevedeli uznať ostatné menšiny Zaliťavska (najmä Slovákov, Chorvátov, Rumunov a Srbov). Rovnako dosiahli i rakúsko-uhorské vyrovnanie roku 1867, ale ich vlastný egoizmus ich vyšiel veľmi drahú. Počas korunovácie Karla za uhorského kráľa v Budapešti 30. decembra 1916, Horthy prisahal na ústavu a položil na ňu svoje ruky, ale to bolo z donútenia, aby mohol podpísať urgentné nariadenia v čase vojny.

Bl. Karol bol pravdepodobne trochu naivný a príliš dobrý, keď veril, že všetci sú takí ako on: veril admirálovi Horthymu, svojmu regentovi, pretože mu prisahal vojenskú i občiansku vernosť. Veril, že admirál uvoľní svoje miesto legítimnému kráľovi. Napokon Maďarsko bolo jediný štát, kde nebolo habsburské následníctvo na trón zrušené. Ale moc až príliš často kazí človeka.

Navyše tu ešte hrala rolu existencia Malej Dohody, ktorej štáty sa obávali reštaurovania monarchie. V Maďarsku sa šírili správy o invázii česko-slovenských

Cisárovna Zita s deťmi v španielskom exile okolo roku 1925

Cisárovná Zita a jej posledný syn Otto von Habsburg-Lothringen na audiencii u sv. pápeža Jána Pavla II.

vojsk, čo využil Horthy na zostavenie národnej obrany z radov maďarských študentov.

Druhý pokus o reštaurovanie monarchie v októbri 1921, ktorý podnikol spolu so Zitou, nebol veľmi dobre pripravený a Karol nemal šťastie na armádu, ktorá by ho bola sprevádzala.

- Zachovali sa nejaké zmienky o vzťahu cisára Karla k Slovákom?

CYRILLE DEBRIS: - Nemám informácie o vzťahu cisára Karla výlučne voči slovenskému národu. Zaoberám sa podrobne životom cisárovnej Zity. S určitostí však vieme povedať, že si cisár vážil malé národy (Slovákov, Slovincov a Rusínov), ktoré nemali historickú nezávislosť ako Česi alebo Chorváti a ktoré nemohli mať svoj vlastný štát (ako Rumuni a Srbi). Pravdepodobne sa cisár inšpiroval myšlienkami Aurela C. Popoviciho, poradcu jeho strýka Františka Ferdinanda, ktorý navrhoval ustanovenie väčšej autonómie pre všetky národy impéria. To Karol deklaroval v manifeste zo 16. októbra 1918. Príkladom čoraz väčšej autonómie pre jednotlivé krajiny ríše bolo volebné právo pre Moravu (1905) a Bukovinu (1911), ktorých národy volili v špeciálnych kúriách. Je však isté, že tento názor nezastávali Maďari, pre ktorých bolo Slovensko stále iba „Horným Uhorskom“.

- Dala by sa nejako charakterizovať svätosť cisárovnej Zity? Čo bolo pre ňu typické?

CYRILLE DEBRIS: - Cisárovná Zita je predovšetkým človekom, ktorý sa celý odovzdal do Božej prozreteľnosti. Vo všetkom hľadala vôľu Božiu, ako i predtým vôľu svojho manžela, hoci to bolo neraz veľmi namáhavé. Milovala Boha, dúfala v Neho a dôverovala Mu až čisto hrdinsky.

Veľmi trpela, no bez jediného reptania či zatrpknutosti podstupovala svoju krížovú cestu, svoj výstup na kalváriu. Narodila sa do početnej a milujúcej rodiny, ktorej bola daná do vienka materiálna hojnosť. Bola povolaná na najvyššie miesto v ľudskej spoločnosti - na cisársky trón. Bola však

pokorená, ako sa spieva v hymne Magnificat alebo ako píše o pokore apoštol Pavol v druhej kapitole Listu Filipským. Stratila trón, lásku a prítomnosť svojich blízkych. Okúsila bremeno exilu, finančnú núdzu, izoláciu i opustenie. V tridsiatich rokoch sa stala vdovou, jej ôsme dieťa sa narodilo ako pohrobok. Pozdvihla svoje deti na vysokú úroveň hodnôt ich postavenia, hoci na to nemala žiadne materiálne prostriedky. Zažila prenasledovanie počas dvoch totalitných režimov: komunizmu a najmä nacizmu. To všetko formovalo jej cnotný život, v ktorom slúžila druhým a nebola obsluhovaná. Presne tak, ako nám to odkázal Kristus. Taktiež vedela odpúšťať nepriateľom, nikdy nekritizovala (voči tým, čo činili zlo, sa snažila pristupovať čo najvecnejšie a najobjektívnejšie, vždy hľadala poľahčujúce okolnosti na ich ospravedlnenie). Napísal som knihu, v ktorej uvádzam veľmi pôsobivú korešpondenciu cisárovnej Zity. Ukazuje sa, aké otvorené srdce mala voči mystickým osobnostiam, ktoré jej boli oporou a ako veľmi bola otvorená zjaveniam. Čitatelia sa o tom môžu dozvedieť viac v spomínanej knihe, ktorá vyšla v češtine v Kartuziánskom nakladateľstve: Zita - dôverný portrét cisárovný. Verím, že sa kniha čoskoro objaví aj v slovenskom preklade.

- Cisárovná Zita si prešla v živote veľkým utrpením. V čom by mohla byť pre súčasníkov príkladom?

CYRILLE DEBRIS: - Zita vedela, ako zostať verná sebe samej, Bohu, jeho princípom a prikázaniám bez toho, aby od nich niekedy upustila. (Napri. na rozdiel od arcivojvodu Otta sa cisárovná nemohla vrátiť na územie Rakúska, vstup jej povolili až roku 1982). Nikdy si nezúfala a vždy pokračovala na svojej ceste. Nikdy neodsudzovala Rakúšanov, hoci ju vyhostili na dobu 63 rokov do exilu. Vo svete, kde sa všetko rúca alebo kde sa verí klamstvám médií, zostala pevne ukotvená vo svojich základoch. Jej odovzdanie sa do Božej prozreteľnosti bolo ozaj heroické. Vedela, že ju Boh miluje, ale že starostlivo napráva tých, čo sa nazývajú jeho deťmi. Ako to defino-

val Ján Pavol II., ženy sú „ochrankyňami Neviditeľného“. Zita vedela vložiť celú svoju nádej do toho, v koho dúfala - v Boha a vo vedomie, že jediným úspechom tohto života je dostať sa do Kráľovstva nebeského a nebudovať si svoju slávu tu na zemi.

- Zachovali sa nejaké politické vízie alebo pohľady na Európu, ktoré mala cisárovná Zita po smrti cisára Karla?

CYRILLE DEBRIS: - Zita zastávala určite projekt reštaurovania monarchie, aby sa zachovala jednota Európy. Chcela, aby národy získali svoju autonómiu založenú na vzájomnom rešpekte. Ale neviem, či vedela rozpoznať, ako sa bude vyvíjať Európa až do dnešných dní, keď sa stala len „stanicou na chov sliepok v kliebkach“, pretože zavrhol svoje kresťanské korene, ktoré sa strácajú každým závanom učenia čoraz väčších bláznov (vezmime si na príklad genderové teórie alebo aktuálneho víťaza Eurovízie - „hermafrodita“, ktorý pochádza práve z cisárskeho Rakúska!).

Zita umrela podobne ako bl. Karol obetujúc celý svoj život svojim

národom roku 1989, niekoľko mesiacov pred pádom železnej opony. Na jej zhodení sa aktívne podieľali členovia jej rodiny. 19. augusta 1989 arcivojvodkyňa Walburga zorganizovala paneurópske stretnutie na rakúskych hraniciach (sic!), kde stovky východonemeckých turistov utekali na západ. Po páde železnej opony sa to dialo na ambasáde v Prahe, odkiaľ utekali občania DDR. (...) Pád Berlínskeho múru 9. 11. 1989 sa začal na bývalých územiach Habsburgovcov a uskutočnil sa i vďaka ich potomkom!

- Nemáte pocit, že sa nástupnícke štáty Habsburskej monarchie zachovali a žiaľ, i stále zachovávajú, voči svojej panovníckej dynastii veľmi nevďačne?

CYRILLE DEBRIS: - Iste, mnohé z národov monarchie boli veľmi nevďačné. Preto Ján Pavol II. hovoril o očisťovaní pamäti. Na dejiny sa musí nahliadať pravdivo a beatifikačný proces určite posunul naše vnímanie histórie na správnu mieru. Ale na druhej strane, samotná cisárovná nikdy neupadala do nostalgii. Myslím, že by sme sa mali dí-

vať do budúcnosti a snažiť sa ju postaviť na skale - ako to urobila cisárovná podľa Kristovho odkazu. Touto skalou je integrálna katolícka viera, nie oslabená, ako nám ju v súčasnosti často prezentujú.

- Existuje niečo, čo Vás na práci s materiálmi o cisárovnej Zite najväčšmi prekvapilo?

CYRILLE DEBRIS: - S potešením som sa díval na to, ako mala misia Zity a Karla a vlastne aj pokus o reštaurovanie monarchie, ktorý zo svetského uhla pohľadu zlyhal, svoje miesto v širšom Božom pláne. Dokonca aj nečakaná smrť cisára Karla. Zita bola apoštolom, vskutku veľmi diskretným, ktorý verejne uctieval Nepoškvrnené srdce Panny Márie. Bola si taktiež vedomá povinnosti bojovať proti silám zla a démonovi, ktorý je kniežaťom tohto sveta.

- Ste vyštudovaný historik a kňaz. Ako ste sa dostali k úlohe postulátora beatifikačného procesu cisárovnej Zity?

CYRILLE DEBRIS: - Habsburgovci ma fascinovali od mojich trinástich rokov. Už roku 1986 som premýšľal, že cisárovnej napíšem, dokonca aj nečakaná smrť cisára Karla. Zita bola apoštolom, vskutku veľmi diskretným, ktorý verejne uctieval Nepoškvrnené srdce Panny Márie. Bola si taktiež vedomá povinnosti bojovať proti silám zla a démonovi, ktorý je kniežaťom tohto sveta.

Zhovárala sa
KATARÍNA DŽUNKOVÁ

Posmrtná fotografia cisárovnej Zity v marci 1989

JURINOVA JESEŇ 2014 KYSUCKÝ FESTIVAL DUCHOVNEJ TVORBY

Organizátori:

Žilinský samosprávny kraj
Kysucká knižnica v Čadci
Obec Klokočov

Spoluorganizátori:

Farský úrad Čadca
Farský úrad Klokočov

Mediálni partneri:

Kultúra - Dvojťždenník závislý od etiky
Katolícke noviny
Kysuce - Nezávislý týždenník Kysučanov
My - Kysucké noviny
Rádio LUMEN

Vyhlásenie jubilejného 10. ročníka literárnej súťaže JURINOVA JESEŇ

Celoslovenská literárna súťaž
duchovnej tvorby
v kategóriách - poézia a próza

Podmienky súťaže:

1. Súťaže sa môže zúčastniť každý autor, ktorého práce neboli doposiaľ knižne publikované.
2. Súťažné práce v kategóriách - poézia a próza sú duchovne zamerané a napísané v slovenskom jazyku.
3. Každý autor môže do súťaže zaslať najviac 5 poetických resp. prozaických útvarov v maximálnom rozsahu 20 normostránok.
4. Súťažiaci zasiela svoje práce so sprievodným listom, ktorý musí obsahovať meno a priezvisko súťažiaceho, kontaktné údaje (adresu, číslo tel. príp. mobil, e-mail) a vek autora. Súťažiaci môže uviesť aj svoju účasť v iných súťažiach. Ak zasiela viac súťažných prác, uvedie ich súpis na sprievodnom liste. Pri názve každej súťažnej práce uvádza svoje meno a priezvisko.
5. Súťažné práce posielajte na e-mail:

jurin@kniznica-cadca.sk

vo formáte textových editorov doc, docx, odt, rtf.

6. Uzávierka súťaže je 5. septembra 2014. K zaslaným súťažným textom sa budú vyjadrovať známi slovenskí spisovatelia a literárni teoretici, ktorí navrhnu autorov na ocenenia (1. - 3. miesto kategória poézia, 1. - 3. miesto v kategória próza) a na uverejnenie v zborníku najlepších súťažných prác.
7. Vyhodnotenie sa uskutoční v mesiaci október v danom roku. Na vyhodnotenie budú pozvaní súťažiaci podľa návrhu odbornej poroty.
8. Organizátori nevracajú späť súťažné texty a nebudú sa ani jednotlivito vyjadrovať k zaslaným súťažným prácam. To sa netýka záverečného vyhodnotenie pozvaných vybraných autorov.

RECENZIA

Rusnák, Peter

Čítanie z Heideggera

Trnava/Krakow, FF TU

/Towarzystwo Slowakow w Polsce,
2013

Dielo Petra Rusnáka Čítanie z Heideggera je počínom zrelého autora, ktorý sa s prehľadom orientuje v základných fenomenologických vstupoch Edmunda Husserla a následných filozofických extrapoláciách jeho žiaka Martina Heideggera. Komunikovaná fenomenologická prepojenosť oboch filozofov nie je však pre autora konečnou metou, ale aj ambíciou transponovať ju ďalej do filozofickej tvorby českého filozofa Jána Patočku, ako aj pôvodom litovského filozofa Emmanuela Lévinasa. Podobne zámerom zvolenej metodologickej prepojenosti nie je len autorom avizovaná komparácia, ale má podkryť vrstevnatosť pobytu človeka. Evidentne autorovou ambíciou je preniknúť hlbšie, do subtilných fenoménov - zákutí domova, interpersonalít, modlitby, svätyné svedomia či edukačného procesu.

Zvolené metodologické prístupy sú v predkladanej filozofickej „čítanke“ diktované, ako hovorí sám autor, „oblasťami bádania“. Metodologickým imperatívom je mu metóda fenomenologická a hermeneutická, ktoré sa natoľko prelínajú, že je možné hovoriť o jednom imperative. Popri nich dominantné miesto má komparácia, ktorá dovoľuje autorovi rozohrať svoju vlastnú hru s uvedenými protagonistami. Autorove diskurzívne pole je členené najmä do dvoch rozsiahlych kapitol. Vstupné antré sa nesie v znamení Husserlovej transcendentálnej fenomenológie, v rámci nej akcentuje fenomén času a jeho deriváty spojené s existenciou človeka. Zvolená východisková fenomenologická pozícia temporalít, ako i pôvodná eidetická redukcia zameraná na štúdium podstaty, je v prípade Heideggera „deskripciou porozumenia fakticity ľudského života“. Metóda fenomenológie je tak dynamickým aktom porozumenia pobytu. Objasňuje nielen kvalitatívne dimenzie ľudskej existencie, ale aj jej spôsoby. V tejto súvislosti dielo Čítanie z Heideggera nepriamo vyzýva a pozýva i dnešného čitateľa k autentickej forme existencie, t.j. k rozvrhovániu či rozvrhu, zodpovednosti a stálej starosti (Storge) o svoje bytie. Ide o apelácie, ktoré kolorujú pobyt, zaväzujú človeka. Preto sám Heidegger chápe existenciu ako bremeno. Peter Rusnák v intenciách fundamentálnej ontológie vníma fenomén svedomia ako kompas, ktorý je arbitrom existencie každého človeka. V mnohých prípadoch táto morálna korekcia, človeka oslobodzuje alebo naopak odsudzuje k výčitkám svedomia.

Ľudsky veľmi blízke čítanie sa ponúka, každému čitateľovi bez výnimky, v druhej časti štvrtej kapitoly, ktorá je venovaná predstaviteľom fenomenológie Jánovi Patočkovi a personalistovi Emmanuelovi Lévinasovi. V centre vybranej fenomenologickej reflexie je domov ako intímny priestor par excellence, nenahraditeľný stabilitas loci každého z nás. Domov v žiadnom prípade nie je iba strojom na bývanie v zmysle funkcionalistickej interpretácie, ale ide o fenomén, ktorý je možné uchopiť personalisticky. Pretože domov vždy čaká s otvorenou náručou preplnenou štedrosťou na svojho vlastníka. Ide o láskavý priestor, ktorý komprimuje sociálnu intimitas a fundamentálne sociálne zrenie každého z nás. Čítanie filozofického posolstva o domove akcentuje fenomén spolubytia, v intenciách ktorého sa heideggerovské spolubytie (Miteinander) intimizuje. Metodologická trans-

pozícia sa premieta do typicky lévina-sovského termínu hypostázia, čo znamená pobudnutie so/nad sebou samým. Aktualizuje sa i samotnou modlitbou, ktorá doslova uvoľňuje priestor pre akt odpustenia druhým, ale i sebe. Predovšetkým domov je útočisko - existenciálne zatišie pre prístupenie k sebe samému. Len podotýkam, že absencia hypostázie je dnes evidentná, pretože dnešný najmä mladý človek je v podstate neustále napojený na elektronické médiá, doma, na ulici, v škole dokonca i na prednáškach, vo verejnej doprave či počas prechádzky v parku.

Špecifické fenomenologické variácie sa autorovi priam ponúkajú v rámci mapovania etických inšpirácií v rámci výchovy a edukácie. Podľa autora obťažnosť výchovy v dnešnom období generuje fakt, že postmoderná doba nás doslova terorizuje radikálnou pluralitou, ktorá odmieta podriadenie jednému bodu alebo centrálnemu meta-diskurzu. Akcentuje fragmentárnosť ľudskej existencie a ľudského poznania. Výchova a edukácia je o to zložitejší komplex a náročný proces, ktorý (ako autor uvádza)

naráža na objektívne mantinely, t.j. sprievodné javy dnešnej doby. Autorov názor, podľa ktorého výchova je empatický pohyb k druhému, je iste dobrou radou, variabilne aplikovateľnou pre každého pedagóga, vychovávateľa a samozrejme rodiča, matku a otca. V istom zmysle, však fakticky namieta voči totalite plurality v oblasti výchovy, pretože samotné poznatky z detskej psychológie a psychiatrie poukazujú na skutočnosť, že neprimeraná pluralita a diferenciacia vedie k neurózam.

Čítanie z Heideggera je poučným čítaním, reflektujúcim široký diapazón ľudskej existencie. Sprievodcom je primárne fenomenologická metóda, ktorá urazí dlhý úsek od teoretického bodu eidetickej redukcie k esenciálnym derivátom ľudskej existencie, s ktorými sa všetci dôverne poznáme. Z tohto dôvodu knižné dielo Petra Rusnáka nie je iba filozoficky fundované, ale - ako hovorí Emmanuel Lévinas - nasýtené dobrými živinami, ktoré každému chutia a okamžite zachutia.

EVA ORBANOVÁ

V Ý Z V A

Podpísaní občania, členovia o.z. Vospolnosť, konštatujeme, že slovenská verejnosť si uchovala hlboké zakorenenie v mravnom a v podstate kresťanskom hodnotovom systéme ochrany života. Sme však svedkami toho, že dokonca v našej bezprostrednej teritoriálnej blízkosti radikálne veľmocenské elity svojimi podnecovaniami rasovej, etnickej, svetonázorovej a veľmocenskej nevraživosti pokúšajú sa kriesiť studenú vojnu. Je to novopohanská snaha veľmocenských radikálov zobúdzat' temných démonov ľudstva. Všetky sféry verejnosti musia vystúpiť proti tomuto pokrytectvu. Zlyhanie z minulosti nás varujú.

Približovanie raketových jadrových základní jednej jadrovej mocnosti k hraniciam druhej jadrovej mocnosti sa nedá mierotvorne a humanisticky ospravedlniť. Vyzývame všetkých našich občanov, predovšetkým našich politických predstaviteľov, aby urobili všetko pre uchovanie pokoja v našom geopolitickom priestore.

AUGUSTÍN MARIÁN HÚSKA, JOZEF DARMO,
JÁN LITECKÝ ŠVEDA, MILAN S. ĎURICA, JÁN KOŠIAR,
STANISLAV MÁJEK, JOZEF RÁČZ, JOZEF M. RYDLO,
EVA BOBKOVÁ, PAVOL LOVECKÝ, LADISLAV LYSÁK,
FERDINAND KLINDA, TEODOR KRIŽKA

Dňa 12. júla 2014 opäť na vrchol Matry

Tento rok sa uskutoční už piaty ročník výstupu na najvyšší vrch pohoria Matra – na Modravú horu. Výstup sa uskutoční v sobotu 12. júla. Dátum sme zvolili tak, aby čo najmenej kolidoval s inými pamätnými dňami, najmä cirkevnými, a na východnom Slovensku. Zároveň si výstup zachová väzbu na sviatok sv. Cyrila a Metoda v júli.

Na vrchole sa stretneme od 12.00 - 14.00 hod. Až na vrchol (nadmorská výška: 1014 m) je prístup autom alebo autobusom, parkovisko je pod vrcholom alebo asi 2 km nižšie v stredisku Mátraháza. Modravá hora (maďarský názov: Kékestető) je asi 100 km východne od Budapešti. Z Budapešti do Gyöngyös vedie diaľnica, potom asi 10 km obyčajná asfaltka. Kto má v aute navigačný prístroj, nech si vloží ako cieľ vrchol hory alebo Mátraháza.

Nezabúdajme, Matra patrí do trojvršia na našom štátnom znaku: Tatra - Matra - Fatra. Aspoň tak sa vžil názov trojvršia v našej národnej pamäti. Pripomínajme si Matru aspoň raz ročne kolektívnym výstupom.

Za organizačný výbor:
JÁN ČARNOGURSKÝ

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

December 1946 (začiatok - počas súdu) list manželke

Na úvod povzbudzuje manželku, aby sa nepoddala „pre niektoré ne-dobré výpovede“, lebo „veci sú ani nie tak zlé, ako vyzerajú“.

Ostatne, mohlo by to byť aj horšie. Kol'ki sú, čo nemôžu vidieť svojich, čo sú ponechaní na seba, stratili sa jeden druhému, žijú už zaživa pochovaní... Predstav si Vojtku v Transsee, Darinku na Mondsee, Paľkovu statočnosť. Ako si túpla!

Či nemáme všetky príčiny d'akovať Bohu? Čo všetko sme prežili a čo všetko nás mohlo stihnúť.

S vďakou pripomína, že ich Pán Boh zachoval pri sebe a prehľbil „dnešnú“ i „každú budúcu modlitbu“.

Pod podmienkou, že človek nezúfa, ale verí - až horu prenáša. Veď čo by sme mali i z najväčších úspechov, z fašiangovania, z príjemností, keby sme nenosili v sebe tajomstvo, ktoré vie zmeniť každú bolesť, každé za-ucho i najhorší úder na pohľadkanie Milosrdenstva božského?

A vlastne to je podstatné. Ja si ne-raz myslím, aký som slabý a akí sme my vôbec, či by sme sa nemali triasť od strachu, čo bude s nami, keby sme práve v tomto našom pokorení pod silnou rukou Všemohúceho nemali akúsi záruku, že sa díva na nás, že nás drží pre seba! Veď ná doby ztratenia sú z tej istej hlíny, ako tie vyvolené. Ale odkiaľ, z čoho poznať, aby človek dúfal a nezúfal? Podľa čoho? Nuž, iste len podľa toho, či sme navštívení, či cítime jeho ruku na nás.

A my ju cítime, Mojka, a to je dobré.

Vždy som dobre robil, keď som robil z viery. I v tej našej veľkej veci! Pamätáš sa, ako nás bolo málo. Tá myšlienka bola tak neuskutočniteľná, ako bola prirodzená. A že sa napriek všetkému stala skutkom, to preto, lebo sme verili, že sa stane skutkom.

Aj teraz mám takú vieru. Bude všetko dobré, totiž, bude tak, ako si máme správne želať v dobrej modlitbe. A tá je dnes u nás, vďaka i veciam zdanlive zlým, ba práve tým, za-iste dobrá.

Keď sme včera boli spolu, či sme neboli zasa bližší, vrúcnejší? Teda i v tomto ohľade muselo to byť dobre mierené, ako je všetko od Boha dobre zamierené, aj keď to hneď ináč vidíme a nie tak, ako na konci všetkých vecí.

Treba mať pred očami, stále opakujem, ten celok, celý súvis. Veď sme sa už z toľkých našich príhod, radostí a najmä bolestí presvedčili, že všetky cesty vedú do Ríma, k jednému cieľu, k dobrému koncu, lebo na všetkých cestách sú anjeli boží. Totiž sú, ak len my naozaj chceme, aby boli. A teda majme vieru vždy, i na dne biedy, úzkosti, ba práve na dne takýchto vecí. Vtedy sa nám i najväčšie hlbokosti stanú akoby hviezdou medzi hviezdami. De profundis - či je to nie najsilnejšia modlitba - okrem detskej.

Ďalej spomína predchádzajúcu návštevu, keď čo iba na pár minút mohli „stúlene“ sadnúť spolu s deťmi a že to bolo „viac doma než u mnohých „čo majú skvelé byty, slobodu, ale nie sú si blízki“.

Nuž, ešte ak by prišli popri dobrých i takzvané zlé veci, to nič, keď ich prijmeme ako sa patrí a zasadíme do celku. Budú nám vždy ako stromu dážd'. Všetko od nás závisí. Teda veriť a mať stále jasnú tvár...

15. decembra 1946 - list mame

+Drahá Mama,

Posielam Vám vďačné synovské pozdravy a želanie Božieho požehnanie k Vianociam.

Želám Vám mnoho tichej, spokojnej radosti vianočnej a môžete mať túto radosť úplnú, drahá mama, i zo mňa. Nemajte nijaké obavy a starosti pre mňa, lebo ja sa naozaj dobre cítim.

Aj keď sú to trochu ťažké dni, čo žijeme práve, verte, mama, mám z týchto dní i veľmi mnoho uspokojenia a takých pocitov, ktoré ma nielenže nezarmucujú, ale naopak naplňujú se-bavedomím a súčasne takou mužnou pokorou, bez ktorej niet a nemôže byť nijakého pokoja a nijakej opravdivej horkosti v kresťanskom srdci.

Dobre je všetko tak ako je, drahá mama. Osobne si nič lepšieho želať nemôžem. Ako žijem teraz, ako som

ALEXANDER MACH

Očakávania... s nádejou

Denníky, odkazy a listy. Marec 1945 - júl 1947

spokojný vo svedomí a plný čistej radosti a pevnej viery, tak by som bol mal žiť stále. Kto chce dobre umrieť, myslím, že len ten žije dobre, šťastným a plným životom. Či je vo mne, to všetko je lepšie, než bývalo predtým i vo mne i okolo mňa a už je to iste i teraz s ľuďmi vo víre sveta.

Verím, že obстоjím, drahá mama, a že vytrvám čestne a pevne pri svojej veci. A chcem sa tak zachovať, aby som mohol myslieť na otca i na Vás bez zapýrenia, s čistým svedomím a Vy na mňa s hrdoťou. Vždy, i teraz na Vianoce, ku ktorým ešte raz Vám želám mnoho Božieho požehnanie - i pre celú rodinu. Bozká Vás

Šaňo

15. decembra 1946 -

list sestre Ilone

+! Drahá Ilka,

Šťastlivé Vianoce Tebe, Pištovi a deťom! Želanie všetkého dobrého aj všetkým ostatným v Noskajov, spoločníkom a susedom!

Čo píšem mame, to i Tebe. Som skutočne stále dobrej mysle. Možno Vás mýlia noviny a klebety o mne; spomínala mi Eržika i obhajca, ako ináč sa píše, ako skreslene o tom, čo som ja povedal, avšak to sú veci vedľajšie. Nech Vás uspokojuje, že sa mám dobre a že som si istý svojej veci, pokoja svojho srdca - hoci by sa čo stalo. Nijaký záver a nijaký úder na tom nemôže nič meniť - hovorím si a cítim to. No, všetko je u Boha - a preto myslite na mňa v modlitbách.

Ako vidíš, Ilka moja, píšem Vám otvorene, je totiž lepšie pomaly sa Vám pripraviť - a ostatne bude len dobre, keď by neprišlo, na čo Vás i mojich tu v Bratislave opatrne pripravujem už celý rok - a teraz už nie ani opatrne, lež celkom zreteľne. Vidím, čo je, aká je obžaloba a vedel som i viem, čo je moja povinnosť, ako sa budem držať a teda i vy sa držte podľa toho.

Pozdravujem ešte raz všetkých v rodine a v Mederi, bozkám Pištu, deti a Teba

Tvoj Šaňo

15. decembra 1946 - list bratovi Jozefovi

+! Drahý môj brat,

Šťastlivé sviatky Tvojej Rozke i deťom Vaším a Tebe. Aj všetkým Tvojim a mojim priateľom!

Zaiste čítate alebo počúvate náš súd. Ešte to potrvá možno i dva me-

siace, ale tieto prvé dva týždne Ti už ukázali, že neutekám od toho, čo som považoval za svoju povinnosť, čo mi bolo sväté a že sa usilujem chovať sa tak, ako by sa držal náš otec alebo Ty a každý iný a že som sa aj v minulosti tak držal, ako by sa bol každý, kto by tak videl veci v danej situácii. Bol som za štát, vyhlasoval som ho, držal som sa práva nášho národa na vlastný štátny život, nuž nemôžem hovoriť ináč ani teraz a pridžiam sa toho. Ak som hlásal predtým, že máme právo na vlastný štát, nuž čo by som bol za človeka, keby som to nepovedal i pred súdom. A povedal som to! Keď je raz pravda, že 14. marec bol mojím naj-

šťastnejším dňom, nepoviem teraz, že nebol ním.

Pravdy a práva nemenia sa podľa toho, či je dobre alebo zle. Ani my sa nemáme obracať ako panáci na komíne. A ver mi, Jožko, že necítim nijakú nenávisť proti sebe u tých, čo ma súdia, keď sa držím svojej pravdy a keď neutekám od práva, od vecí, od toho, čo som robil a považoval za správne v záujme národa. Tak hovorím o týchto veciach, ako keby som sedel medzi Vami, sedliakmi v Mederi. Je mi to všetko také jasné a také samozrejmé, akože v zime má byť zima - práve dnes sa začala, vidím to na okne celý mojej - a v lete leto.

Keď máme vieru v Boha, pokoj srdca a odhodlanosť vytrvať pri tom, čo považujeme za svoju povinnosť, potom všetko je jasné a všetko ľahké.

Teraz ma chápeš, Jožko, prečo sa cítim dobre a že teda ani Vy nemáte príčinu, aby ste sa pre mňa krenkovali. Sú, čo zomreli alebo zomrú pre mizerný vred. Nuž, berme to chlapy. Je to veľká vec, pre ktorú sa pozerám smrti do očí. Stojí za to, aby som sa ani ja, ani vy doma nechovali zbabele. Tým viac, že si nijako neuškodíme, ak sa zachováme čestne. Chcel som Ti tieto slová ako môj dar na Vianoce. Prijmi ich i pre seba i ostatných.

Tvoj Šaňo

Pred Vianocami 1946 -

list manželke

Na vrchu listu je poznámka A. Mach na „slobode“: Pred Vianocami 1946. Po piatich dôverných riadkoch list pokračuje:

Ba aj listy, ktoré deťom píšem, matke, bratovi, atď. - sú Tebe písané. Keď si tu robím poznámky, to pre Teba. Zdá sa mi, že by som slovicka už nenapísal, keby som nemal pocitu a vedomia, že to pre Teba. A snád ani nepovedal. (Totiž toto posledné platí na proces a takzvanú obranu.) Urobil som si, napríklad, poznámky o otázkach, poťažne napísal som približný obsah mojich odpovedí na ne, ako som si ich zapamätal, čo-to som ináč napísal, než bol povedal, ale zmysel sa kryje. Ani som si neuvedomil, že všetky tie poznámky píšem vlastne Tebe a že len preto ich píšem. Lebo pre mňa tu nemajú zmyslu.

V takom tóne je dvadsať riadkov pokračovania. I Vianoce bude mať pekné aj vzhľadom na pekné správanie sa detí. To mu bude ako „hory vianočných stromčekov so všetkými hviezdami neba“. Vyzdvihuje, že manželka i deti v každom kroku idú k podstate a

že to majú „už v krvi“. Preto sa odvážil písať „tak otvorene“, čo nebolo z pesimizmu alebo z neho, ale z ich „duševnej sily“.

No po skončení prvej fázy súdu, môžem Ti spokojne povedať, že veci sa majú o celú stupne lepšie, než sa mali na začiatku. Pritom rátam s tým, že nasledujúce fázy budú nejaký čas horšie a zdanlive sa bude všetko rúcať, zhoršovať. Až na konci, keď príde k mojim posledným slovám, verím, že sa znovu obráti karta vo Váš prospech. Vidíš, teraz som napísal slovicko, ktoré ma prezradilo. „Váš“ - Poviem Ti, Mojka, úprimne, mne osobne by bolo temer lepšie to, čo je zdanlive

najhoršie. Ani nie doslovne osobne, ale pre zmysel života, prečo žijeme na svete. Paľkovi som napísal na obrázok, že spása duše je viac než všetky štáty, že jedna duša je viac ako všetky svety a že len vtedy slúžime dobre i rodine i národu i štátu svojmu, keď hľadáme spásu duše svojej.

Nuž, rozumieš ma, Mojka, z čoho vyvierajú tie zdanlive pesimistické listy alebo slová o rozsudku. Nie je to však pesimizmus, tým menej zúfalstvo, ale sila, vedomie istoty, radosť z toho vedomia - a veľká, tichá pokora srdca. Viem, že tak je i v Tebe a Martuške - preto som Ti tak písal a hovorieval.

Ale to neznačí, že by som chcel odísť, alebo že by som nechcel všetko vynaložiť zostať s Vami. Naopak! Lenže nie za cenu spokojnosti svedomia a toho, čo som nadobudol. Vieš, aký som ináč nanič človek, aký slabý, ako sa neviem ovládať, keď som vo svete.

To, čo som povedal pred súdom, to všetko môžem podpísať a napísať nielen ako obžalovaný, nielen ako politik alebo taký, čo vyhlásil štátnu samostatnosť, ale i ako človek, ako celý človek, ako katolík i Slovák dovedna.

Keď zostanem takýto živý, to bude krásny život, ale i smrť nebude zlá takémuto. No hrozný by bol život, keby som ho musel žiť za cenu zrady alebo nejakej špinavosti.

V tomto je jadro a celý zázrak toho, že sa napriek tomuto ťažkému môjmu a vášmu položeniu tak spokojne...

Vianoce 1946 (22. decembra) -

list manželke

Na úvod ďakuje za balík, označuje, že dostal pozdrav z Dolného Kubína. Rozdáva optimizmus.

I teplúčko je v cele a prechádzkach rezko. Som zdravý a dobrej vianočnej vôle, ešte je advent, ale moje noty sú ako v Mederi na polnočnej!...

Či je nám nie výborne, Mojka? Vieme o sebe. A vieme o sebe to najlepšie. Čo treba viac na Vianoce? V duchu budeme spolu, viem, ale i vidieť sa dosť často vidíme. Mohlo by to byť omnoho horšie s nami - a i vtedy by sme museli byť spokojní. Len uváž, kol'ké tisíce, azda milióny sú na tom horšie. Pamätám v spomienke na mnohých ľudí, významných a nie dákých zločincov, z Grécka, Litovska, Bulharska, Estónska, Rumunska, atď., ktorí všetko stratili, ba horšie, nevedia, či už stratili všetkých svojich milých a či

niekde žijú. Ukrajinci, Poliaci, Rusi, tvrdí vojenský ľudia z baltických krajín, ale najviac z nemeckých, chodili po tábore ako mŕtvolky nie preto, že hladovali, ale pre duševné muky, v myšlienkach na svojich a vo vedomí, že si v mnohom zaslúžia takú odplatu, lebo oni predtým podobné muky zaviniili iným. Predstav si taký duševný stav! A pritom u ľudí bez viery, bez nádeje! Napríklad u takých Nemcov, čo sa previnili. Stratil ženu, deti, rodičov, domov, česť, pokoj svedomia - obetoval úžasne mnoho, všetko, a prečo? Každý ho nenávidí a túži pomstiť sa mu. Nuž, ukrutný stav.

Ako ináč je s nami. I keď cítim, že som spravil aj veľké chyby, ale v podobnej veci mám svedomie pokojné. Čo prežívam už druhý rok, tým aspoň čiastočne odčiniim, čo som zlého urobil a vo svedomí, v srdci zostane mi v čistote to dobré, čo som zachránil alebo čím som zachránil toľko hodnôt, toľko ľudí, nehovoriac o najväčšej hodnote, čo bude základom pre všetky budúce riešenia, rámce a zväzky národného života...

K manželkiným obavám pred pojednávaním napísal:

Či nemáš dnes lepšie pocity v sebe než pred dvoma - tromi mesiacmi? Aspoň ja mám. Dokonca by som mohol hovoriť o zadost'učinení, keby to slovo nebolo tak naduté a prázdne. No spokojne môžem hovoriť o pocite akéhosi vyrovnania, vyjasnenia a uvoľnenia. V istých veciach akoby mi bol spadol kameň zo srdca. Taký Salzburg, napríklad, alebo tá „záhada“, pre ktorú som mal stále rozpory so stranou, poľnútky práve najväčších rozhodnutí v pomere k Nemcom - to všetko som nesmel ani len nadhodiť predtým, ak som nechcel ohroziť štát a vyššie záujmy národa. Ale nebol by som mohol o týchto veciach hovoriť ani v nijakej novej situácii, už čiste z povinnosti muža. Bol by som musel mlčať, lebo hovoriť bez príčiny, len preto, aby sa človek očistil, postavil do pekného svetla, myslím, že by to bolo nechlapské. Avšak teraz som sa dostal do situácie, že som hovoril musel ... I keď prídu ešte trpké dni, a prídu iste, lebo vieme, akí boli a akí sú ľudia i naše slabosti, jednako na samom konci bude to dobre. Totiž, lepšie než by si to hocikto bol na začiatku predstavoval...

V závere ďakuje aj za to, že vie lepšie deti vychovávať, než by to on dokázal. Málokto si zaslúži - okrem „ešte biednejších“ - toľko vianočnej radosti, ako ona. Nech je „spokojná a plná radosti a nádeje“. Pozdravuje všetky deti v sirotinci, najmä ich a nech Ježiško je k nim dobrý a štedrý.

26. januára 1947 - list manželke

Nabáda manželku viesť deti, ak by sa ich chytali „módne reči, módne nenávisti i ľahkomyselnosti“, aby si vypracovali „pevný životný štýl, totiž slušný, ľudský, slovom kresťanský pomer ku každému“. Spomína knižočku, „Keby si poznala“ od Jolany Gerehovej, ktorú by chcel poradiť dcére a po citáte sa vracia k procesu...

Životný štýl v pomere k sebe a najmä k iným - musí mať hĺbku a silu, aby bol spoľahlivý, a teda práve v tých podstatných veciach, ktoré som včera spomínal, musí vychádzať z čistého svedomia, z vyrovnanosti.

Bolelo by ma a nebolo by spravodlivé, keby si deti mysleli, že tie veci, ktoré sa mi pripisujú, robil som z nenávisti alebo že by som bol mal nejaké zverské sklony, a teda ani deti nech nezabúdajú, že iná je nutnosť a iná vec je presvedčenie.

Pritom nech pamätajú i na to, že sám som sa uznal - a to verejne už dávno - že je nesprávne poddať sa hociakej nutnosti, keď je to proti svedomiu

a nezrovnáva sa to s mravom - i nech by ináč všetky dôvody „vyššieho záujmu národa alebo štátu“ ospravedlňovali prijatie tej nutnosti. S čím nesúhlasím ako človek, a to najmä ako človek kľachiaci v kostole po sv. prijímaní, s tým nemôžem súhlasiť ani ako politik, ako Slovak, ako člen tej alebo onej organizácie, rodiny atď... Podľa toho si zariaďte - povedz to deťom - svoj pomer katolícky k evanjelikom alebo iným vyznaniám, svoj pomer slovenský k Židom alebo Maďarom, k Čechom alebo Poliakom, ku každému. Nikoho neodsudzovať, ku každému mať dobré srdce, neposudzovať zle iných ani vtedy, keď by sa zdalo, že sú nepriateľmi našej veci slovenskej, kresťanskej, že sú azda nevercami, že nás nenávidia a podobne. To všetko nie je naša vec a možno zakladá sa na omyle. Našou vecou je mať čisté svedomie. Keď sa ho držíme, potom časom sa presvedčíme, že počet našich nepriateľov je malý a stále menší. Nemyslím to politicky, ale ľudsky.

V pokračovaní predchádzajúceho listu ďakuje za radosť, ktorú mu dala s deťmi pri návšteve a pozdravuje všetkých, čo im pomáhajú.

26. januára 1947 - list dcére

Dcére pripomína, aby si zadová-

žila knižku o ktorej píše mame a vyslovuje radosť, že ide za družicu do Medera a nabáda ju, aby vzala aj Paľka; vždy je rád, keď idú do jeho rodnej obce.

Nauč sa mať pekný pomer, čistý ľudský ku každému - nech je akej viery alebo i nevery, akéhokoľvek smeru, akejkolvek národnosti - ku každému treba mať pomer akejsi srdčnej úcty a dobrotivosti(...) Pravda, nemyslím pod tým zbytočnú dotieravosť, falošné poklonkovanie. Zostať na úrovni, neopustiť svoje a nepopustiť ani istoty zo svojho katolíckeho a slovenského presvedčenia! Niekedy je ťažko nájsť správnu mieru, správny postoj a najmä ťažko sa ovládať, ak sa cíti človek urazeným alebo ohrozeným...

Aby sa takýto postoj daril, radí na záver dcére, aby rozvíjala duchovný život.

Február 1947 -

list od Ladislava Hanusa

List je písaný zmeneným písmom a ťažko čitateľný.. Na vrchu listu, ako aj na konci je poznámka A. Mach na „slobode“ - po vyše dvadsiatich rokoch, kde udáva približný dátum listu a dešifruje meno (Laco Hanus). Na rube listu je poznámka: Priniesla

Marta r. 1947 do Leopoldova od Laca H. Z čitateľnej časti listu je nižšie prepis.

Rád využívam príležitosť, že Ti môžem napísať pár riadkov. Oveľa radšej by som sa s Tebou osobne rozprával. Som a ostávam Ti takým priateľom... Tvojim, bratom... solidarnosťou. Prinášaj túto obeť. My, ľudia na slobode, čiže v boji za svoje zásady potrebujeme príklad charakterov. Drž sa pritom svedomia, až do konca. Niká iná možnosť východiska... Ťa nevychýli od Tvojej línie. Chcem v Šaňovi Machovi vidieť stav...

Nech Ti pri tom utrpení Pán Boh pomáha.

Tvoj L. H.

2. februára 1947 - list mame

Drahá Mama,

Už som dávno nepísal, ale ani nemám čo, iba to, že som zdravý, už sa cítim stále dobre a že mnoho myslím na Vás, na celú rodinu a na celý Meder so želaním, aby ste sa mali dobre a boli všetci zdraví.

Veľmi netrepežlivo čakám teraz Paľka a Martušku, aby som sa dozvedel od nich, ako žijete a čo je nového v Mederi. Mal som včera nádherný deň. Eržika mi priniesla vysvedčenia všetkých detí a všetky vysvedčenia samá

jednotka! Nuž, ako by som nebol nadšený. Keby som bol pánom moci, ministrom, ani by som si toho snád' tak veľmi v obave, že to z protekcie azda /hoci aj predtým iste bez výhody a bez ohľadov na mňa vedeli si zaslúžiť dobré svedectvá/, ale teraz je celkom isté, že je to výsledok statočnej práce detí, a preto som rád. Sú usilovné a dosť nadané. Aj Vy môžete mať z nich radosť.

Bozkáva Vás a všetkých našich srdčne pozdravujem

Váš Šaňo

2. februára 1947 -nlist sestre Ilke

Drahá Ilka,

mal som radosť z Tvojho listu, že máš miesto, ale teraz, keď idú tieto veľké zimy, neviem si predstaviť, ako to vydržiš s každodenným cestovaním do mesta, no viem, aká si bola vždy pevná a že sa tak ľahko nedáš zdrviť. Napíš mi, ako sa má Pišta, minule som mal nesprávnu informáciu, len teraz som sa dozvedel, že nemá miesto. Iste mu to ťažko padne, že Ty musíš pracovať a on nemôže. No časom sa všetko napravi. Pozdravujem ho.

Deti, ako sa majú? Ivko doniesol iste dobré vysvedčenie. Pozdravujem ich so želaním dobrého zdravia.

I Tvojho pána principála srdčne pozdravujem a prosím, aby mal k Tebe

dobré srdce a ohľad na tvoje ťažké położenie a veľké povinnosti k deťom. On to iste chápe, som o tom presvedčený a v duchu mu za to ďakujem.

Bozkáva Ťa Tvoj Šaňo

2. februára 1947 - bratovi Jozefovi

Drahý Jožko,

Už máme február a zdá sa mi, že proces potrvá najmenej ešte mesiac, ak nie i dva. Doteraz sa preberali veci obžaloby, tie ešte nejaký čas potrvajú, potom príjde obhajoba, moja bude krátka a i svedkov ja budem mať veľmi málo, vari ani desať nebude, azda len traja - štyria, i to, kvoli obhacovi, ktorý to považuje za potrebné a za svoju povinnosť. Podľa mojej mienky svedkovia už nemôžu priniesť nič nového a nemôžu mať nijaký podstatný vplyv na rozsudok. Doterajšie svedectvá a dôkazy, ktoré predostrela obžaloba, ukázali dosť jasne, kto, čo som, či som chcel zle alebo dobre, aké pohánky ma viedli - a môžem Ti povedať, že som s výsledkami doterajšieho pojednávania dosť spokojný. Aj Vy buďte spokojní a odovzdaní do vôle Božej.

Pozdravujem Rozku a deti i všetkých Tvojich a mojich priateľov.

Tvoj Šaňo

(Pokračovanie v budúcom čísle)

Polakovičová, A.-Caltíková, M.-Štarková,L' - Mezeiová, A.:Literatúra pre stredné školy I,II,III,IV. Bratislava:Orbis Pictus Istropolitana, spol.s.r.o. 2013. ISBN 978-80-8120-247-6

V slovenskej literatúre vyšlo niekoľko učebníc, ktorých cieľom je zachytiť čo najširšiu problematiku jednotlivých období a žánrov. Začiatkom tohto roka vyšli nové učebnice s názvom Literatúra pre stredné školy I,II,III, IV pre študentov stredných škôl, ktorí sa pripravujú na maturitné skúšky. Autorkami sú pedagógovia z praxe: A. Polakovičová, M. Caltíková,L. Štarková a A .Mezeiová, ktoré majú niekoľkoročné cenné skúsenosti v oblasti publikovania a vyučovania slovenského jazyka a literatúry.

Už pri pohľade na obálku kníh I,II,III a IV možno predpokladať, že máme v rukách moderné učebnice literatúry pre stredné školy, odlišné od doteraz známych koncepcií a na základe praxe overených. Na stránkach učebníc sa prelína žánrový a literárnoteoretický princíp s literárnohistorickým prístupom . Učebnice literatúry sa prepájajú s filmom, hudbou, maliarstvom,architektúrou, výtvarným a hudobným umením, estetikou, dejinami umenia a náukou o spoločnosti. Na základe tohto si žiaci vytvárajú ucelenú predstavu o kultúre, umení, minulosti a literatúre. Vedomosti a zručnosti literatúry si žiaci môžu kompletizovať a analyzovať s poznatkami z iných predmetov. V učebniciach sa nachádza veľa ilustračného materiálu, ukážok z vybraných diel a úloh k nim. Pri výklade náročnej látky sú použité názorné pomôcky - obrázky, schémy, tabuľky a pod., pomocou ktorých sa obsah stáva ľahko čitateľný a prehľadný. Stránky učebníc literatúry zároveň sprevádzajú ukážky, na ktoré nadväzujú úlohy. Zaujímavosť pôsobí na doplnenie učiva „, Viete, že „, kde žiaci nachádzajú rôzne odkazy, zaujímavosti, vysvetlivky.

Učebnice literatúry pre SŠ I.- IV. sú v súlade so Štátnym vzdelávacím programom, rešpektujú komunikačno-zážitkový model vyučovania, literárnu teóriu používajú na postupne sa prehľbu-

Literatúra pre stredné školy

júcu analýzu a interpretáciu textu, literárnu históriu používajú na spoznanie umeleckého dedičstva, literárnu kritiku používajú na spoznanie iného názoru. V učebniciach literatúry I.-IV. sa analyzujú texty z minulosti až po súčasnosť. Každá kapitola je ukončená testom Preskúšajte sa, ktorý je formulovaný podľa požiadaviek na externé maturity zo slovenského jazyka a literatúry. Na každú učebnicu literatúry nadväzuje Zbierka textov a úloh z literatúry pre stredné školy, kde sa nachádzajú ku každej kapitole ukážky, úlohy a riešenia úloh.

Učebnice literatúry podávajú široký záber v jednotlivých kapitolách v chronologickom poradí.

V literatúre I sa prvá časť začína teoretickým úvodom,prehľadom, znakmi antickej stredovekej, renesančnej, barokovej, klasicistickej literatúry. V prvej kapitole nás autorky oboznamujú Ako na literatúru, kontext literárneho diela, funkcie literárneho diela, historické obdobie dejín pomocou ukážok.

Učebnice literatúry I podávajú široký záber v jednotlivých kapitolách v chronologickom poradí od starovekej literatúry, stredovekej literatúry, humanistickej a renesančnej literatúry, barokovej literatúry po klasicistickú literatúru .

Autorky v každej kapitole predstavujú dané obdobie a na základe žánrov využívajú požiadavky ŠVP. V Zbierke textov a úloh z literatúry pre stredné školy I, kde sa nachádzajú ku každej kapitole ukážky, úlohy a riešenia úloh, sú v závere zbierky sú použité názorné tabuľky, prehľady a schémy pre literárne druhy, literárne žánre, štruktúra literárneho diela , kompozícia literárneho diela a kompozičné postupy, horizontálne členenie textu, pásmo reči, typ rozprávača, veršový systém, výrazové prostriedky umeleckej literatúry.

V učebnici Literatúra pre stredné školy II kapitoly nadväzujú na 19. storočie - preromantizmus, romantizmus, postromantizmus a realizmus. Autorky v každej kapitole predstavujú dané obdobie a na základe žánrov využívajú požia-

davky ŠVP. Hneď v úvode sa nachádzajú prehľadné znaky preromantickej, romantickej, postromantickej a realistickej literatúry. V každom literárnom období sú znázornené literárne druhy a literárne žánre, autori a diela, štandardizované pojmy. V závere učebnice sa nachádza prehľadný Vývin literárnych žánrov od starovekej literatúry až po realistickú literatúru. V zbierke textov a úloh z literatúry II sú prehľadne spracované tabuľky, prehľady a schémy: Krátka epická próza, veľká epická próza, druhy románu,literárna postava, horizontálne členenie textu, typy rozprávača, druhy reči v umeleckom texte, veršový systém a vybrané výrazové jazykové prostriedky umeleckej literatúry.

V učebnici Literatúra pre stredné školy III kolektív autoriek pod vedením A.Polakovičovej pokračuje v novom prístupe vyučovania literatúry. Prelína sa tu žánrový a literárnoteoretický princíp s literárnohistorickým prístupom. Kapitoly nadväzujú na obdobie 19. storočia až do prvej polovice 20. storočia:

A. Doznievanie realizmu a modernizmus: Premeny realizmu -naturalizmus, nové podoby realizmu,symbolizmus, impresionizmus, neosymbolizmus, vitalizmus.

B. Avantgarda a jej prejavy - futurizmus, kubizmus, expresionizmus, dadaizmus, poetizmus, surrealizmus, katolícka moderna, naturizmus.

C. Návrat k spoločenskej funkcii umenia -literatúry - počiatky absurdnej drámy, sociálne angažovaná literatúra, literatúra prúdu vedomia, literatúra sci-fi.

Autorky v nich predstavujú literárne umelecké smery a na základe použitých literárnych textov, kľúčových slov realizujú požiadavky ŠVP.V Zbierke úloh III nachádzame texty a úlohy k nim, ktoré rozširujú a precvičujú učivo z učebnice, pričom rešpektujú jej usporiadanie. Žiak si môže na rozličných textoch overiť svoje vedomosti a zručnosti. V zbierke textov a úloh z literatúry III sa objavujú aj texty, ktoré doteraz v školskej praxi neboli bežné a podnecujú žiakov k

diskusii, tvorivému čítaniu a písaniu. Prehľadnú formu teórie nám vytvárajú tabuľky, schémy. V závere zbierky III sa nachádza Minislovník literárnej teórie.

V učebnici Literatúra pre stredné školy IV záverečná časť učebnice pokračuje v novom prístupe vyučovania literatúry v súlade so ŠVP. Učebnica nadväzuje na medzi predmetové vedomosti - dejepis, dejiny umenia, učivo jazyka a náuky, estetika, etická a mediálna výchova. Kapitoly sa venujú literatúre druhej polovice 20. storočia až po súčasnú literatúru. Autorky v nich predstavujú literárne smery po druhej svetovej vojne:

1. Pokračovanie v tradíciách kritického, sociálneho a psychologického realizmu

2. Literatúra v totalitných podmienkach - literatúra socialistickeho realizmu, snaha o zachovanie autorskej identity

3. Zmeny pohľadu na realitu:existencialistická literatúra, nový román, absurdná dráma, revolta ako prejav spoločenskej angažovanosti, magický realizmus, fantastická literatúra

4. Postmodernistická literatúra

5. Zo súčasnej slovenskej literatúry.

V závere učebnice literatúry IV je prehľadne a komplexne vypracovaný vývin literárnych žánrov od starovekej literatúry až po súčasnú slovenskú literatúru.

Výsledky úloh, prehľadný Minislovník literárno-teoretických termínov, literárnovedné pojmy k maturitnej skúške, ukážky žiackych prác, riešenia úloh (učebnica), riešenia úloh (zbierka textov a úloh z literatúry 4) nájdeme v Zbierke textov a úloh z literatúry IV.

Učebnice Literatúra pre stredné školy I.- IV sú modernými učebnicami nielen svojim vzhľadom, ale aj obsahom. Nájdeme v nich prehľadne zhrnuté celé stredoškolské učivo z literatúry. Pozitívnym prvkom učebníc je aj to, že je v nich dostatočné množstvo tvorivých cvičení rôzneho typu a náročnosti. Po ich preštudovaní môžeme konštatovať, že poskytujú maturantom komplexný pohľad na vyučovaciu literatúru .Preto by maturantov a záujemcov o vysokoškolské štúdium na prijímacích skúškach nemala prekvapíť nijaká otázka z literatúry. Uvedené učebnice možno odporučiť ako učebné pomôcky žiakom, učiteľom, ale aj náročnejším poslucháčom literárneho umenia.

MIROSLAVA PILATI

(Pokračovanie
z predchádzajúceho čísla)

9. apr. 1919 Dr. Beneš píše v dôvernóm liste Dr. I. Markovičovi: „Se Štefánikem jsem měl konflikt. ...Je třeba, aby ste to věděl, ale to je jen pro Vás. Je mezi námi konec - myslím úplně. Zachovejte věc výlučně pro sebe.“ Krátko nato bol Dr. I. Markovič vymenovaný za župana s právomocou pre Zvolenskú župu.

20. apr. 1919 Štefánik v talianskej Padove navštívil generálny štáb talianskej armády, aby zabezpečil výzbroj pre nové vojenské útvary, formujúce sa na talianskej pôde z asi 100 000 slovenských a českých zajatcov, ktorí tam zostali od konca vojny, po zrútení rakúsko-uhorského frontu. Súčasne si vyžiadal pridelenie lietadla na cestu do vlasti, „aby nemusel vkročiť na rakúsku pôdu“ pri ceste po železnici!

Podľa inštrukcií hlavného talianskeho veliteľstva bol č.s. ministrom vojny generálovi Štefánikovi pripravený k dispozícii jeden z najlepších strojov, dvojplášnik Caproni 450. Ako piloti lietadla boli určení poručík Giotto Mancinelli-Scotti a seržant Umberto Merlini, podľa tvrdenia hlavného veliteľstva najlepší piloti s dlhou vojenskou praxou a skúsený letecký mechanik Gabrielle Aggiusti. Sám Štefánik tento typ stroja poznal dobre, lebo počas vojny ako francúzsky dôstojník letectva aj na ňom podnikal riskantné výzvedné lety nad pozíciami najprv nemeckej, potom balkánskej frontovej línie i v tyle protivníka za ustavičnej paľby nepriateľského vojska.

Prílet Štefánika oznámilo talianske hlavné vojenské veliteľstvo aj generálovi Piccionemu do Bratislavy dvoma rádiogramami. Z Bratislavy prišli odpovede, že všetko je pripravené, terén je tvrdý a výborný.

V súvislosti so Štefánikovým rozhodnutím cestovať do Bratislavy lietadlom, dopĺňa informácie MUDr. Josef Lhotka v článku „Proč se nesměl Štefánik vrátit do ČSR“, ktorý uverejnil české krajské vancouverské noviny Nedělní hlasatel 26. mája 1996. „Beneš nemohl potřebovat, aby se Štefánik vrátil do vlasti. Příliš mnoho věděl o Benešových počínáních za hranicemi. Proto Beneš musel pomýšlet na jiný způsob umlčení M. R. Štefánika a odstranění ze scény, ...pro Beneše byl Štefánik nepřitelem číslo jedna!“ A lietadlo so Štefánikom na palube poskytl Benešovmu záujmu o umlčenie Štefánika znamenitý terč. Veliteľ č.s. légii v Taliansku gen. H. Gibiš sa dozvedel od majora Šebu dôvernú a urgentnú informáciu, že sa chystá zostrelenie lietadla Caproni so Štefánikom, preto sa 4. mája 1919 včas ráno ponáhlal na letisko Campo Formido v Udine varovať Štefánika. Žiaľ, prišiel neskoro, lietadlo o 8.07 h už odštartovalo... „Gen. H. Gibiš byl v r. 1925 z příkazu Beneše propuštěn z č.s. armády“. Beneš majora Šebu udržoval zámerne v zahraničí v diplomatických službách a jeho dvaja synovia zomreli krátko po 2. svetovej vojne za záhadných okolností.

4. mája 1919 generál Dr. Milan Rastislav Štefánik, „veľký syn slovenského národa“, tragicky zahynul vo veku 38 rokov, hneď pri svojom prvom povojnovom návrate do vlasti. Tú nedeľu krátko po 11. h vojenský pridelenec a veliteľ letiska vo Vajnorochoch, francúzsky major Fournier (ktorý sprevádzal Štefánika aj pri ceste na Sibír), oznamoval na ministerstvo, že talianske trojmotorové vojenské lietadlo, dvojplášnik Caproni 450 označené č. 11495, so Štefánikom na palube, zosadne onedlho na letisku vo Vajnorochoch. Lietadlo sa nad Brati-

slavou objavilo podľa jednej výpovede svedkov o 11.15 h, podľa druhej o 11.20 h, čo nasvedčovalo, že let dovtedy prebiehal normálne, bez problémov. Keď bolo na dohľad, veliteľ letiska rozkázal zapáliť dymový oheň, aby zvýraznil smer vetra pri pristávanom manévri. Keď lietadlo preletelo ponad Dunaj, zakrúžilo nad mestom, letelo neďaleko delostreleckých kasární asi o 11.25 h, obrátilo sa na Kuchajdu (vojenské cvičisko pri vozatajských kasárňach), znieslo sa

JAROSLAV LONGAUER

Milan Rastislav Štefánik

Jeho život a zahraničný odboj v 1. svetovej vojne

nižšie, ako keby chcelo pristáť, ale nepristálo!

Keďže takéto konanie pilota bolo neočakávané, priam nezvyčajné, zásadný význam v tejto situácii nadobudla otázka: Prečo nepristálo?! Odpoveď nenechala na pokoji ani Ing. Emila K. Kautského, v súčasnosti už nebohého autora knihy Kauza Štefánik. Legendy, fakty a otázky... Matica slovenská 2004.

Tento absolvent SVŠT v Bratislave, stavebný inžinier s 30-ročnou praxou pri výstavbe mostov v Austrálii, držiteľ licencie pilota, ktorý v rámci pilotného výcviku nalietal „dost“ hodín“ na pomalom dvojplášniku, si zásadnú otázku preformuloval len čo si uvedomil, že medzi príletom lietadla o 11.15 h (resp. 11.20 h) a haváriou o 11.48 h ubehla asi polhodina! Sám ako pilot si položil otázku: Čo primálo pilota lietadla k tomuto zdanlivo bezúčelnému poletovaniu nad určeným miestom pristátia taký dlhý čas?! Výkon motorov lietadla Caproni 450 naznačuje, že za ten čas muselo nalietť okolo 60 km [Kautský, s. 63]. Je pri najmenšom podozrenie, že táto závažná skutočnosť sa neuvádza ani v jednej oficiálnej správe z vyšetrovania incidentu! Preto si dal záležať na vyhľadani policajných záznamov z miestnych archívov výpovedi očitých svedkov o pohybe lietadla v kritickom čase.

Zo zaznamenaných strohých výpovedí Kautský považoval za problematické určenie skutočnej dĺžky letovej dráhy a časovej nadväznosti jednotlivých pozorovaní. Preto sa pokúsil zaznamenať dráhu lietadla od preletu Dunaja až po pád pomocou nite na mape v mierke 1:25 000 (1cm = 250 m), reambulovanej Vojenským zemepisným ústavom v Prahe r. 1929. Keď potom nič zmeral, jej dĺžka zodpovedala prekvapivo presne predpokladanej vzdialenosti 60 km. To bol náznak, že opis letu je zhruba správny a môže slúžiť pre ďalšie úvahy a rozbor predmetnej problematiky.

Keď lietadlo na Kuchajde nepristálo, odletelo ponad továreň Stollwerck k Dynamitke, kde sa vraj pokúsilo pristáť na lúkach, znovu sa zdvihlo a letelo smerom na Ivánku, tú obletelo, letelo ďalej smerom na Vajnory, tam sa znieslo nízko a letelo tesne ponad budovy, minulo letisko v malej výške, odletelo nezvykle veľkým oblúkom, letelo nad Podunajskými Biskupicami, raz smerom na juh, potom sa vracalo ponad Biskupice, tam posádka mávala bielymi šatkami (zrejme dávali znak, že nie sú nepriatelia, aby na nich nestrieľali), znieslo sa nižšie aj severne od Vraku, ale nikde nepristálo a opäť vystúpilo vyššie.

Lietadlo teda namiesto pristátia na vyznačenú plochu poletovalo polhodiny nad miestami, ktoré mu neboli

určené, na niekoľkých miestach sa aj pokúšalo pristáť, ale nepristálo! Podľa viacerých svedectiev by sa dalo usudzovať, že unikalo pred streľbou a hľadalo vhodný terén, kde by naň nestrieľali.

Lietadlo sa pred haváriou mohlo stať neovládateľným v dôsledku poškodenia streľbou. Niektorí očiti svedkovia uviedli, že videli, ako vyšľahol oheň. Možno, že došlo k výbuchu benzínovej nádrže po zásahu šrapnelom a piloti neboli schopní čin-

nosti. Trosky havarovaného lietadla sa našli neďaleko Vajnora.

Je možné, že Štefánik, vidiac po zásahu neodvratnú hrozbu havárie, z lietadla vyskočil. Túto možnosť pripúšťa aj šéf vyšetrovacej komisie gen. S. Čeček, ktorý vyšetrovací spis z r. 1927 opatril poznámkou: „Z priloženého vyšetrovania je nutné vyzdvihnúť nasledujúce výpovede: 1. Štyria svedkovia vypovedajú súhlasne, že z výšky 70-100 m pred pádom lietadla niekto z neho vyskočil, alebo vypadol. 2. Tieto výpovede potvrdzuje fakt, že gen. Štefánik nemal zhorené ani obhorené vlasy, ba ani obhorenú leteckú kombinézu. Z toho sa dá usudzovať, že keď lietadlo horelo na zemi, Štefánik v ňom už nebol. Celá štvorčlenná osádka zahynula.

Príčinu tohto vážneho incidentu malo objasniť Taliansko. Realizoval ho kpt. Federico Zapelloni, ktorý prišiel do Bratislavy, vyšetrovanie začal 5. mája 1919 a na druhý deň bol hotový! Vyšetrovanie bolo, pravdaže, povrchné, malo hodne slabín a česko-slovenská strana (najmä Masaryk a Beneš) nemala záujem, aby sa príčina havárie vyjasnila. Viaceré výpovede vtedajších očitých svedkov boli síce zaznamenané, ale zostali oficiálne utajené!!

R. 1919 začali čs. úrady neverejný proces s vojakmi, ktorí o streľbe svedčili. Pri prelete lietadla nad delostreleckými kasárňami v asi stometrovej výške, vypálili na rozkaz salvu z pušiek a potom strieľali jednotlivito. „Dostali jsme rozkaz“, vypovívali, „že príleti nepřátelské letadlo a že ho musíme sestřelit“!

Nasledovali tajné výsluchy vojakov, ktorí o bratislavskej streľbe na Štefánikovo lietadlo Caproni vedeli a rozprávali. Tí, čo sa priznali, že o streľbe vedeli, alebo sa jej zúčastnili, sa začali „záhadne strácať“ a umierať za záhadných okolností. Jiří Forman z Plzne a Oldřich Fořt z Litomyšle, ktorí v čase Štefánikovej havárie dosluhovali vojenskú službu v delostreleckých kasárňach v Bratislave, sa dozvedeli, že ich hľadala polícia v Prahe, kde vtedy pracovali. Hneď v noci sa zbalili a ušli do Paríža, kde sa živili maľovaním bytov. Domov sa odvážili vrátiť až o 20 rokov(!), keď sa dozvedeli, že Beneš 5. októbra 1938 dezertoval z úradu prezidenta 1. ČSR a odletel do Anglicka ako súkromná osoba: „Občane, mám svůj plán...“ (!). Na túto cestu Beneš, ako dlhoročný sovietsky agent, dostal pomoc sovietskej tajnej služby a na príkaz Stalina od pražského rezidenta NKVD Zubova ešte aj príspevok 10 000 USD! Žiaľ, ani tak mu neunikli. Po Benešovom návrate k moci v 2. ČSR na konci 2. svetovej vojny, boli hneď v máji 1945 zaistení a uvrhnutí do väzenia na 16 rokov.

Avšak v čase „politického odmäku“ r. 1968/69, kedy mnohí svedkovia tragédie boli ešte nažive, ich výpovede pertraktovala denná tlač a pokúšala sa zostaviť mozaiku udalostí. Keď sa lietadlo nad Bratislavou objavilo, bolo ostreľované nielen ručnými zbraňami z mestských kasární, ale dokonca aj salvami delostreleckých batérií. A to nielen z hradu, ale najmä z palebného stanovišťa pri letisku v oblasti medzi Vajnorami a Ivánkou! Tam, podľa očitého svedka Tomáša

Kabaštu, tretia salva mala zásah a dvaja pasažieri tesne pred dopadom lietadla na zem z neho vyskočili. Vtedajší vajnorový richtár Karol Hlavatý potvrdil: „Sme ochotní s čistým svedomím aj prisahu zložiť, že na Štefánikovo lietadlo vystrelili nie raz, ale salvy sa opakovali...“ [Slovák, 25. mája 1927]. Viacerí očiti svedkovia uviedli, že Štefánikovi ešte aj po dopade na zem bilo srdce...

Za naivné sa považuje oficiálne ospravedľňovanie dokázanej streľby na lietadlo tým, že si niektorí vojaci bratislavskej posádky „iste mohli len pomýliť“ výsostné znaky lietadla a strieľať vo vedomí, že vidia nepriateľské maďarské lietadlo. Lenže očakávané lietadlo, veliteľom letiska vopred identifikované a ohlásené na ministerstvo, prílietalo nad letisko v ohlásenom čase! Talianska trikolóra ako výsostný znak (zelená-biela-červená zvisle) má síce skladbu rovnakých farieb, ako v pozmenenom poradí aj maďarská trikolóra (červená-biela-zelená vodorovne), lenže lietadlá vtedajšej maďarskej Červenej armády mali výsostné znaky označené päťcipou hviezdou, nie trikolórou! Tragédia okamžite vzbudila záujem početných zvedavcov, ktorí pribehli na miesto činu. Keď tam na aute doražili aj štátni úradníci, obhliadli vrak lietadla a telá osádok. Podľa protokolu Veliteľstva 7. č.s. divízie č. 622 zo 4. mája 1919 mal pilot lietadla vytrhnuté skoro celé brucho, druhý pilot roztrieštenú pravú očnicu (zrejme strelou z ručnej zbrane) a hlavu omotanú bielou zakrvavenou šatkou. Mechanik mal spálené telo a odtrhnutú pravú ruku i horný diel lebky [Kautský, s. 52 a nasl.]. Z miesta havárie štátni úradníci vzali Štefánikovu tašku s dôležitými dokladmi.

Medzi dokladmi bola zrejme aj kópia francúzsko-talianskej nóty, ako výsledok Štefánikových rokovaní, keď ho ako svojho ministra vojny, koncom marca 1919 požiadal prezident Masaryk o vyriešenie otázky sporov o kompetencie francúzskej a talianskej vojenskej misie v novom č.s. štáte. Spory o kompetencie zapríčinil vlastne Beneš, keď koncom r. 1918 svojvoľne (bez vedomia novoutvorenej č.s. vlády, Masaryk bol ešte vo Washingtone a Štefánik na Sibíri) podpísal ako „novopečený“ č.s. minister zahraničia s francúzskou vládou zmluvu, podľa ktorej č.s. armáda bude podliehať francúzskej vojenskej misii v Prahe a šéfom generálneho štábu bude francúzsky generál Maurice Pellé. Beneš vedel, že Pellé Štefánika nemal rád a závistlivo naňho zazerá, pretože ako rodený cudzinec dosiahol z radového vojaka francúzskej armády r. 1915 za tri roky vojnového obdobia postupným povyšovaním hodnosť brigádneho generála!

Takú závažnú vojenskú kariéru v mladom veku 37 rokov nezaznamenal od Napoleonových čias nijaký Francúz! Navyše, Štefánik bol pôvodným povoláním vedecký pracovník, doktor filozofie a astronóm, nie vojak z povolania ako gen. M. Pellé!

Podstata francúzsko-talianskych sporov o vojenské kompetencie v novom č.s. štáte spočívala v tom, že vojenskému zboru č.s. légii, postavenému z vojnových zajatcov, vycvičenému a plne vyzbrojenému v Taliansku, ktorý pod talianskym velením začiatkom r. 1919 oslobodil územie Slovenska od Maďarov, by teraz mal veliť Francúz. To bolo pre Talianov nepredstaviteľné! Najmä, keď Francúzi nedodali nič, ani vojsko, ani proviant, ani muníciu, ani materiál! Taliansky minister zahraničia Sonnino telegrafoval do Prahy svojmu vyslancovi Lagovi: „Francúzi pracujú na tom, aby nás zbavili vplyvu na č.s. armádu. Snažte sa tomu zabrániť.“

Text „čerstvej“ francúzsko-talianskej nóty, ako výsledok Štefánikových rokovaní, schválený francúzskym maršalom Fochom, ktorý bol vrchným veliteľom spojeneckých armád v 1. svetovej vojne, i talianskym generálom Diazom a ich vládami, Štefánik hneď oznámil Masarykovi formou depeše. Nóta upresňovala, ako interpretovať vojenské zmluvy uzavreté s francúzskou vládou na jednej strane a talianskou vládou na druhej strane. Stručne povedané, Francúzi budú veliť č.s. armáde v priestore na západ od rieky Moravy a Taliani na východ od rieky Moravy.

Dá sa usudzovať, že uvedenie tejto francúzsko-talianskej nóty do života by bolo malo ďalekosiahle dôsledky pri vnútornom usporadúvaní vzťahov v spoločnom česko-slovenskom štáte. Štefánik totiž dokázal využiť v prospech záujmov Slovenska dokonca aj svoje poníženie od pražských kolegov Masaryka a Beneša, keď mu krátko po vojne sami „priradili“ už nepotrebné kreslo ministra vojny, namiesto kresla ministra národnej obrany! Teraz, keď sa po prvý raz po vojne vracal domov na Slovensko, mal „vo vrecku“ taliansku zmluvnú garanciu vojenskej správy a ochrany územia na východ od rieky Moravy, teda celého územia Slovenska i Podkarpatskej Rusi! A vrchný veliteľ č.s. armády na Slovensku, taliansky gen. Piccione, mu, ako ministrom vojny v č.s. vláde, bude funkčne podriadený. Štefánik tak držal v rukách silné páky. Nedal by si diktovať z Prahy a dokázal by zabezpečiť rovnoprávne postavenie Slovákov s Čechmi. Na akékoľvek námietky Prahy by mohol argumentovať listinou Wilsonových 14 bodov, že povojnové usporiadanie Európy sa uskutoční na základe samourčovacieho práva národov na etnickom princípe. A sám by mohol zaujať aj miesto slovenského viceprezidenta v novom česko-slovenskom štáte. Prípadné znevažovanie vojnových oslobodeneckých zásluh Štefánika by nikdy nemohlo uspieť pred generalitou víťazných spojencov! Nedlho po havárii, 16. a 17. mája 1919, odcitoval J. Procházka v Slovenskom denníku Štefánikove slová: „Budú nás gniaviť, ale sa nedáme! Budeme mať veľa starostí, ako si Slovensko usporiadame... Administratíva na Slovensku musí byť vedená slovenskými ľuďmi...“

Keď prezident Masaryk prečítal francúzsko-taliansku nótu zo Štefánikovej depeše, uvedomil si tieto súvislosti a rýchlo zbadal, že je ohrozená jeho čechoslovakistická konštrukcia českej hegemonie, ktorej má slúžiť slovenská kolónia.

(Pokračovanie v budúcom čísle)